

บทที่ 3

วิเคราะห์ทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทรา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ของกระสวนทำนองของเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายปี่ชวา กรณีศึกษาเพลงเรื่องชมสมุทรา” ตั้งวัตถุประสงค์การค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาวเคราะห์ทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทราไว้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กระสวนทำนองของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายในวงเครื่องสายปี่ชวาต่อไป

ในการวิเคราะห์ทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทรา มีจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์เพื่อหา รูปแบบหรือสังคีตลักษณ์ ระดับเสียง กลุ่มเสียงปัญญามูล จังหวะ และลักษณะการดำเนินทำนอง เป็นสำคัญ ผลแห่งการวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าว ย่อมทำให้ง่ายต่อการสังเกตเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ของกระสวนทำนอง เมื่อทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของกระสวนทำนองในบท ถัดไป

ก่อนเข้าสู่เนื้อหากระบวนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ในการบันทึกโน้ตขึ้น เพื่อความเข้าใจและใช้ในการบันทึกโน้ตทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทรา โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1. สัญลักษณ์แทนเสียง
2. สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้อง
3. สัญลักษณ์แทนกลุ่มเสียงหรือระดับเสียง (กลุ่มเสียงปัญญามูล)
4. ตารางการบันทึกโน้ต แสดงการแบ่งมือซ้ายขวาในการบรรเลงฆ้องวงใหญ่

โดยในแต่ละประเด็นมีความหมายและรายละเอียดดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ในการบันทึกโน้ต

1. สัญลักษณ์แทนเสียง

ในการบันทึกโน้ตทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทรวรนี้ ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์แทนเสียงโดยใช้ตัวอักษร รายละเอียดดังนี้

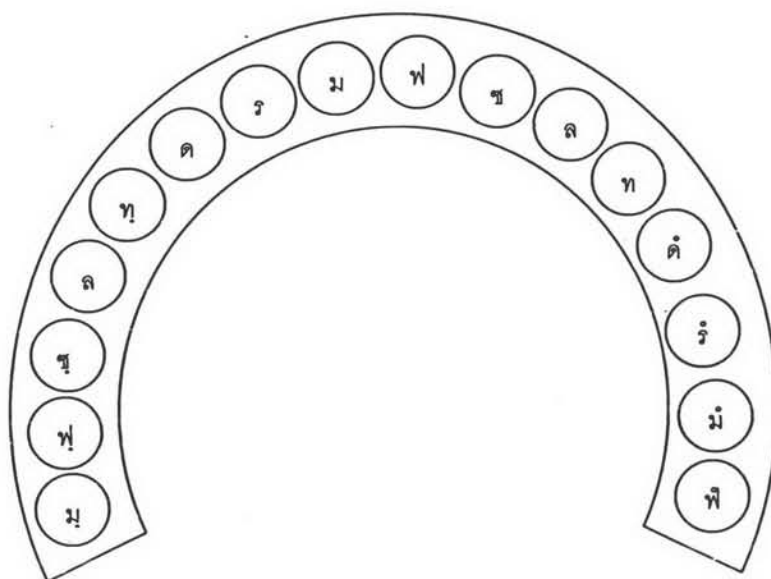
ด	เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง	โด
ร	เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง	เร
ม	เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง	มี
ฟ	เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง	ฟา
ช	เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง	ชอล
ท	เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง	ที

2. สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องวงใหญ่

การบันทึกโน้ตทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทรวรนี้ ใช้โน้ตฆ้องวงใหญ่ในการบันทึก โดยกำหนดสัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องวงใหญ่แต่ละลูกเรียงจากลูกที่มีเสียงต่ำสุดอยู่ทางซ้ายมือ ไปหาลูกที่มีเสียงสูงสุดทางด้านขวามือ โดยกำหนดเป็นตัวอักษรแทนเสียงดังนี้

ลูกที่ 1	เสียง	มี	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ม
ลูกที่ 2	เสียง	ฟา	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ฟ
ลูกที่ 3	เสียง	ชอล	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ช
ลูกที่ 4	เสียง	ลา	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ล
ลูกที่ 5	เสียง	ที	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ท
ลูกที่ 6	เสียง	โด	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ด
ลูกที่ 7	เสียง	เร	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ร
ลูกที่ 8	เสียง	มี	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ม
ลูกที่ 9	เสียง	ฟา	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ฟ
ลูกที่ 10	เสียง	ชอล	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ช
ลูกที่ 11	เสียง	ลา	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ล
ลูกที่ 12	เสียง	ที	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ท
ลูกที่ 13	เสียง	โด	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ด
ลูกที่ 14	เสียง	เร	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	ร

ลูกที่ 15	เสียง	มี	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	มี
ลูกที่ 16	เสียง	ฟา	ใช้สัญลักษณ์แทนเสียงลูกฆ้องลูกนี้เป็น	มี

ภาพแสดงเสียงและตำแหน่งของลูกฆ้องวงใหญ่

3. สัญลักษณ์แทนกลุ่มเสียงหรือกลุ่มเสียงปัญญามูล

ในการดำเนินการวิเคราะห์ ทำนองหลักเพลงเรื่องขมสมุทรนี้ กำหนดหาระดับเสียงของเพลง โดยนำผลจากการวิเคราะห์ระดับเสียงที่ได้มาทำการจัดเข้ากลุ่มเสียงปัญญามูล ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ของกลุ่มเสียงปัญญามูลดังนี้

กลุ่มเสียงปัญญามูลที่ 1	ฟ ซ ล X ต ร X	เป็นระดับเสียงขวา
กลุ่มเสียงปัญญามูลที่ 2	ม ฟ ซ X ท ด X	เป็นระดับเสียงกลางแหลม
กลุ่มเสียงปัญญามูลที่ 3	ร ม ฟ X ล ท X	เป็นระดับเสียงนอก
กลุ่มเสียงปัญญามูลที่ 4	ด ร ม X ซ ล X	เป็นระดับเสียงเพียงขอบบน
กลุ่มเสียงปัญญามูลที่ 5	ท ต ร X ฟ ซ X	เป็นระดับเสียงกลาง
กลุ่มเสียงปัญญามูลที่ 6	ล ท ต X ม ฟ X	เป็นระดับเสียงใน
กลุ่มเสียงปัญญามูลที่ 7	ซ ล ท X ร ม X	เป็นระดับเสียงเพียงออล่าง

4. ตารางการบันทึกโน้ต

การบันทึกโน้ตทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทรรนี้ ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ในการบันทึกโน้ตทางฆ้องวงใหญ่เป็นตัวอักษร โดยในการบันทึกจะบันทึกในตาราง 2 บรรทัด บรรทัดบนแทนการบรรเลงด้วยมือขวา และบรรทัดล่างแทนการบรรเลงด้วยมือซ้าย ดังนี้

บรรเลงด้วยมือขวา	ร ม	- ช - ล	- ด - ล	- ช - ม
บรรเลงด้วยมือซ้าย	- ด	- ช - ล	- ด - ล	- ช - ม

ในลำดับถัดไป เป็นการวิเคราะห์ทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทรรสองชั้น โดยมีรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบหรือสังคีตลักษณ์
2. จังหวะ
3. กลุ่มเสียงปัญจมูล และลักษณะการดำเนินทำนอง

โดยก่อนจะแสดงรายละเอียดเนื้อหาการวิเคราะห์ ผู้วิจัยขอแสดงโน้ตทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทรรอัตราจังหวะสองชั้น ก่อน เพื่อแสดงเนื้อทำนองหลักทั้งหมดก่อนจะเริ่มทำการวิเคราะห์ และหลังจากแสดงโน้ตทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทรรแล้ว จึงเป็นการแสดงเนื้อหารายละเอียดการวิเคราะห์ตามประเด็นต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ในข้างต้น

โน้ตทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทร อัตราร้อยสองชั้น

รศ.พิชิต ชัยเสรี ผู้บอกทำนอง

เพลงชมสมุทร

	- ฟ - ฟ	- ดุ - ฟ	- ช - ล	- ดุ - รั	- ดุ	ล ล	ชช - ฟ
---	ฟ		- ช - ฟ	- ช - ล	- ด - ร	- ด - ล	- ช
	ฟ - รั	ด ร	- ฟ - ช	- ล - ด	- ล	ชช	ฟฟ - รั
- ล - ช	- ฟ - ล	- ท	- ฟ - ช	- ล - ด	- ล - ช	- ฟ	ล
	- รั - รั	- ฟ - ดุ	- รั - ฟ	- ดุ - ฟ	- - ชล	- ดุ - ล	- ช - ฟ
---	ล		- ด - ช	- ล - ฟ	- ฟ - ฟ	---	ล
	ฟ - รั	ด รั	- ฟ - ช	- ล - ดุ	- ล	ชช	ฟฟ - รั
- ล - ช	- ฟ - ล	- ท	- ฟ - ช	- ล - ด	- ล - ช	- ฟ	ล
ด รั	ฟ รั	ด รั	ฟช	ลท	ดุท	ดุล	ลช
- ล	ด ด	ดล	ด ร	ฟช	ลช	ชฟ	ฟ รั
- ดุ - ล	- ช	ฟฟ	ชช - ล	- ดุ - รั	- ดุ	ลล	ชช - ฟ
- ด - ล	- ช - ฟ	- ช	- ล	- ด - ร	- ด - ล	- ช	ฟ
- ร - ช	- ฟ - ร	ด รั	- ฟ - ช	- ล - ดุ	- ล	ชช	ฟฟ - รั
- ล - ช	- ฟ - ล	- ท	- ฟ - ช	- ล - ด	- ล - ช	- ฟ	ล
ด ร	ฟ รั	ด รั	ฟช	ลท	ดุท	ดุล	ลช
- ล	ด ด	ดล	ด ร	ฟช	ลช	ชฟ	ฟ รั
- ล	ลช	ชม	มร	- ล	ชช	ลล	ด ด - รั
ชม	มร	ร ด	ด ล	- ม - ร	- ม	- ด	- ร
- ล	ลช	ชม	มร	- ดุ	ร ม	- ลช	ชม
ชม	มร	ร ด	ด ล	- ช	- ด	ม	ร ด

กลับต้น

เพลงโจลก

	- รี่ - รี่	- ร - ร	- ตี - ท	ตี ตี	- รี่	ทท	ตี ตี - รี่
--- ร		- ฟ - ร	- ด - ท	- ด	- ร - ท	- ด	- ร

	- ด - ด	- ด - ร	- ม - ฟ	- ท - ช	- ฟ	มม	ฟฟ - ช
--- ช		- ช - ล	- ทุ - ฟ	- ทุ - ช	- ฟ - ม	- ฟ	- ช

----	- ฟ - ช	----	- ท - ด	- ร - ด	- ร	ทท	ตี ตี - รี่
	- ฟ - ช		- ทุ - ด	- ร - ด	- ร - ทุ	- ด	- ร

	- รี่ - รี่	- รี่ - รี่	- ตี - ท	ตี ตี	- รี่	ทท	ตี ตี - รี่
--- ร		- ฟ - ร	- ด - ท	- ด	- ร - ทุ	- ด	- ร

	- ด - ด	- ด - ร	- ม - ฟ	- ท - ช	- ฟ	มม	ฟฟ - ช
--- ช		- ช - ล	- ทุ - ฟ	- ทุ - ช	- ฟ - ม	- ฟ	- ช

----	- ฟ - ช	----	- ท - ด	- ท - ช	- ฟ	มม	ฟฟ - ช
	- ฟ - ช		- ทุ - ด	- ทุ - ช	- ฟ - ม	- ฟ	- ช

- ท - ช	- ฟ	มม	ฟฟ - ช	- ท - ช	- ฟ	มม	ร ร - ด
- ทุ - ช	- ฟ - ม	- ฟ	- ช	- ทุ - ช	- ฟ - ม	- ร	- ด

กลับต้น

เพลงเกาะ

-ดัด-ดัด	---ท	---ช	---ฟ	ชฟ	มฟ	-ฟ	มฟ-ม
-ด-ด	---ทุ	---ร	---ด	มร	ดร	ดร	---ทุ

-ท	--ดัด	-ร-ร	-ด-ท	ทด	รัด	-ฟ-ท	-ด-ร
-ทุ	ร	-ฟ-ร	-ด-ท	-ช	ทช	-ฟ-ทุ	---ร

ทด	ร		ทด		ทด		ทด
-ช	ท ดัท	--ฟช	ทช	--ฟช	ทฟ	--ฟช	ทช

	ทด	-ดัด-ดัด	---ท	---ช	---ฟ	ชฟ	มฟ
--ฟช	ทฟ	-ด-ด	---ทุ	---ร		มร	ดร

-ฟ	มฟ-ม	-ท	--ดัด	-ร-ร	-ด-ท	ทด	รัด
ดร	---ท	-ท	ร	-ฟ-ร	-ด-ท	-ช	ทช

-ฟ-ท	-ด-ร	ทด	ร	ฟร	ฟร	ฟร	ฟช
-ด-ท	---ร	-ช	ท ดัท	-ร	ดร	ดร	ดร

-ร	รัด	ดัท	ทช		ฟช		ฟช
ดัท	ทช	ชฟ	ฟร	--ดร	ฟร	--ดร	ฟด

	ฟช		ฟช	-ช-ช	---ฟ	---ร	---ด
--ดร	ฟร	--ดร	ฟด	---ช	---ด	---ล	

รัด	ทด	-ด	ทด-ท	-ฟ-ท	-ด-ร	-ด	ร-ร-ด
ทล	ชล	ชล	ฟ	-ด-ท	ร	-ด-ร	-ด

ทด	รัด	-ฟ-ท	-ด-ร	ทด	ร
-ช	ทช	-ด-ท	ร	-ช	ท ดัท

เพลงระกา

- - - ด	ร ม	- ฟ - ล		- ด	ร ม	ร ม	ฟ ชช
- - - ชุ	- ด	- ด	ช ฟ ม ร	- ชุ	- ด	ร ด	ชุ

- ด - ช	- ล - ดั	- ร - ดั	- ล - ช	ชช	- ล - ดั	- ร - ดั	- ล - ช
- ชุ - ชุ	- ล - ด	- ร - ด	- ล - ชุ	- ชุ	- ล - ด	- ร - ด	- ล - ชุ

ร ม	ช ล	ดั ร	ดั ล	ช ล	ช ม	- ฟ ฟ	ฟ ฟ
- ด	ร ม	ดั ล	ช ม	ช ม	ร ด	ม .	ม ม

ช ล	ดั ล	- ม	ร ม ม	ฟ ล			- ช - ช
ม ฟ	ช ฟ	ร ด	ร	ร ม	ช ฟ ม ร	- - - ชุ	

- ด - ล	- ช - ม	- ม	ร ร - ม	ชช	- ล - ดั	ด	- ดั ดั ดั
- ด - ลุ	- ชุ - ทุ	- ทุ - ลุ	- ม	- ชุ	- ล - ด	- - - ช	

- ดั	- ร - ม	- ล	ล ล	ชช	ฟ ฟ - ม	- - - ร	- ด
- ช	- - - ม	- ล - ล	- ชุ	- ฟุ		- - - ล	- ชุ - ฟุ

ฟ ฟ	ชช - ล	- - ดั	ดั ดั	ฟ ฟ	ชช - ล	- - ดั ล	ช ล
- ชุ	- ล	ด	- ฟุ	- ชุ	- ล		ช ฟ

- - ดั ล	ช	- ด - -	ด - ฟ	- ล ช ฟ	- ม - ร
	ช ฟ ฟ	- ช	ช - ฟุ	- ล ชุ ฟุ	- ทุ - ลุ

รายละเอียดการวิเคราะห์

1. รูปแบบหรือสังคิตลักษณ์

รูปแบบหรือสังคิตลักษณ์นั้น มุ่งวิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบของการซ้ำทำนองเป็นสำคัญ โดยมุ่งอธิบายในประเด็น ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติซ้ำของท่วงทำนองในอาการต่าง ๆ ซึ่ง รวงศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ได้สรุปและรวบรวมไว้มีแตกต่างกันถึง 6 แบบคือ

1. แบบแผนการซ้ำหัว
2. แบบแผนการซ้ำท้าย
3. แบบแผนการซ้ำหัวท้าย
4. แบบแผนการซ้ำแบบโอด – พัน
5. แบบแผนการซ้ำทำนองแบบทางเปลี่ยนเที่ยวกลับ
6. แบบแผนการซ้ำทำนองแบบเปลี่ยนกลาง

ดังนั้นในการวิเคราะห์รูปแบบหรือสังคิตลักษณ์ จากทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทร สองชั้นนี้ จึงเป็นการวิเคราะห์หาการปฏิบัติซ้ำของทำนองภายในเพลงเรื่องชมสมุทร โดยนับแห่ง การปฏิบัติซ้ำนั้นต้องมีไม่น้อยกว่า 1 จังหวะหน้าทับ จากนั้นจึงเขียนเป็นสัญลักษณ์ของแบบแผน ดังกล่าว

เมื่อทำการวิเคราะห์รูปแบบหรือสังคิตลักษณ์ จากทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทร อัตราจังหวะสองชั้นแล้วพบว่า เพลงเรื่องดังกล่าวประกอบด้วยเพลงย่อย ๆ ภายในอีก 4 เพลง ได้แก่ เพลงชมสมุทร เพลงโฉลก เพลงเกาะ และเพลงระกำ สามารถเขียนสัญลักษณ์อธิบาย รูปแบบหรือสังคิตลักษณ์ได้ดังนี้

เพลงชมสมุทร	ก ข ค ข ง
เพลงโฉลก	ก ข ก ค
เพลงเกาะ	ก ก ข ค ค
เพลงระกำ	ก ก ข ข

จากรูปแบบหรือสังคีตลักษณะทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทร อัตราจังหวะสองชั้นข้างต้น สามารถอธิบายสัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้ดังนี้

ตัวอักษร ก - ง ที่ปรากฏนี้ แทนสัญลักษณ์ของท่วงทำนองต่าง ๆ แต่ละเพลง โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

เพลงชมสมุทร

ก ข ค ง

- ก เป็นสัญลักษณ์แทนท่วงทำนองของจังหวะที่ 1-3
- ข เป็นสัญลักษณ์แทนท่วงทำนองของจังหวะที่ 4-5 และมาปฏิบัติซ้ำในจังหวะที่ 7-8
- ค เป็นสัญลักษณ์แทนท่วงทำนองของจังหวะที่ 6
- ง เป็นสัญลักษณ์แทนท่วงทำนองของจังหวะที่ 9-10 และมาปฏิบัติซ้ำในจังหวะที่ 11-12

เพลงโฉลก

ก ข ก ค

- ก เป็นสัญลักษณ์แทนท่วงทำนองของจังหวะที่ 1-2 และมาปฏิบัติซ้ำในจังหวะที่ 4-5
- ข เป็นสัญลักษณ์แทนท่วงทำนองของจังหวะที่ 3
- ค เป็นสัญลักษณ์แทนท่วงทำนองของจังหวะที่ 6-7

เพลงเกาะ

ก ก ข ค ค

- ก เป็นสัญลักษณ์แทนท่วงทำนองของจังหวะที่ 1-3 และปฏิบัติซ้ำในจังหวะที่ 4-6
- ข เป็นสัญลักษณ์แทนท่วงทำนองของจังหวะที่ 7-8
- ค เป็นสัญลักษณ์แทนท่วงทำนองของจังหวะที่ 9-12 และมาปฏิบัติซ้ำในจังหวะที่ 13-16

เพลงระกำ

ก ก ข ข

- ก เป็นสัญลักษณ์แทนท่วงทำนองของจังหวะที่ 1-3 และจังหวะที่ขาด 1 ครั้ง และมาปฏิบัติซ้ำในจังหวะที่ 4-6 และจังหวะที่ขาดอีก 1 ครั้ง
- ข เป็นสัญลักษณ์แทนท่วงทำนองของจังหวะที่ 7-10 และมาปฏิบัติซ้ำในจังหวะที่ 11-14

2. จังหวะ

จังหวะในดนตรีไทยนั้นมีอยู่ 2 ประเภทคือ จังหวะฉิ่งและจังหวะหน้าทับ ซึ่งในกระบวนการวิเคราะห์นั้น จังหวะจะเป็นตัวบอกความสั้น – ยาวของเพลงที่ทำการวิเคราะห์ โดยเฉพาะในจังหวะหน้าทับ ซึ่งถือเป็นตัวสำคัญในการวัดความสั้นยาวของเพลงไทย ด้วยเป็นจังหวะที่อยู่ในรูปเชิงคุณภาพ ในขณะที่จังหวะฉิ่งอยู่ในรูปเชิงปริมาณ อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์จังหวะของท่านองหลักเพลงเรื่องชมสมุทรอัตราจังหวะสองชั้นนี้ จะใช้ทั้งจังหวะฉิ่งและจังหวะหน้าทับในการวิเคราะห์ เพื่อหาความสั้นยาวของท่านองหลักเพลงชมสมุทรเป็นสำคัญ

2.1. จังหวะฉิ่ง

จังหวะฉิ่งที่ใช้ดีประกอบในการบรรเลงเพลงชมสมุทรอัตราจังหวะสองชั้น ใช้การตีแบบเปิด – ปิดในอัตราความเร็วสองชั้น โดยลักษณะการตีเป็นดังนี้

--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ
----------	---------	----------	---------

โดยภายใน 1 อัตราจังหวะฉิ่งจะประกอบด้วย 1 ฉิ่ง และ 1 ฉับ ดังนั้นในเพลงเรื่องชมสมุทรอัตราจังหวะสองชั้น จึงมีความยาวของอัตราจังหวะฉิ่งทั้งหมดดังนี้

เพลงชมสมุทร	มีอัตราจังหวะฉิ่งทั้งหมด	48 ฉิ่ง - ฉับ
เพลงโฉลก	มีอัตราจังหวะฉิ่งทั้งหมด	28 ฉิ่ง - ฉับ
เพลงเกาะ	มีอัตราจังหวะฉิ่งทั้งหมด	69 ฉิ่ง - ฉับ
เพลงระกำ	มีอัตราจังหวะฉิ่งทั้งหมด	62 ฉิ่ง - ฉับ

2.2. จังหวะหน้าทับ

จังหวะหน้าทับที่ใช้ดีประกอบในการบรรเลงเพลงเรื่องชมสมุทรสองชั้นนี้ ใช้หน้าทับปรบไก่ อัตราจังหวะสองชั้น ซึ่งภายใน 1 จังหวะหน้าทับมีลักษณะการบรรเลงดังนี้

-- ติง ติง	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- ติง - ทัง	- ติง - ติง	- ทัง - ติง	- ติง - ทัง
------------	--------------	--------------	--------------	-------------	-------------	-------------	-------------

ดังนั้นภายใน 1 อัตราจังหวะหน้าทับปรบไก่อสองชั้น มีความยาวเท่ากับ 8 ห้องเพลงหรือ 1 บรรทัด และเมื่อทำการวิเคราะห์ความยาวของอัตราจังหวะหน้าทับเพลงเรื่อง ชมสมุทรอัตราจังหวะสองชั้น พบว่า มีความยาวของอัตราจังหวะหน้าทับเป็นดังนี้

เพลงชมสมุทร	มีอัตราจังหวะหน้าทับทั้งหมด	12	จังหวะ
เพลงโลก	มีอัตราจังหวะหน้าทับทั้งหมด	7	จังหวะ
เพลงเกาะ	มีอัตราจังหวะหน้าทับทั้งหมด	16	จังหวะ
	และมีการตีคลุกจังหวะทั้งหมด	5	ครั้ง
	ที่จังหวะที่ 2 , 5 , 8 , 12 และ 16		
เพลงระกำ	มีอัตราจังหวะหน้าทับทั้งหมด	16	จังหวะ
	และมีการตีคลุกจังหวะทั้งหมด	2	ครั้ง
	ที่จังหวะที่ 3 และ 7		

3. ระดับเสียง และลักษณะการดำเนินทำนอง

ในการวิเคราะห์ระดับเสียงทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทร อัตราจังหวะสองชั้นนี้ โดยในการวิเคราะห์นั้นผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ไปครึ่งและ 1 จังหวะในแต่ละเพลง เพื่อให้ง่ายต่อการสังเกตระดับเสียงและการวิเคราะห์ ตลอดทั้งในการวิเคราะห์ระดับเสียงนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ลักษณะการดำเนินทำนองควบคู่ไปด้วย

เพลงที่ 1 เพลงชมสมุทร

จังหวะที่ 1

	- ฟ - ฟ	- ด - ฟ	- ช - ล	- ตี - ร	- ตี	ล ล	ชช - ฟ
--- ฟ		- ช - ฟ	--- ล	- ด - ร	- ด - ล	- ช	ฟ

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ในจังหวะที่ 1 พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ฟ ช ล X ด ร X ในระดับเสียงซาว ไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 1 ของเพลงเรื่องชมสมุทรนี้ เมื่อพิจารณาดูในประเด็นของระดับเสียง พบว่าดำเนินทำนองโดยใช้เสียงที่อยู่ภายในกลุ่มเสียงปัญญามูลเพียงอย่างเดียว ไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนอง ตลอดทั้งเมื่อพิจารณาเสียงตกสุดท้ายของจังหวะ พบว่าเป็นการใช้เสียงแรกของกลุ่มเสียงปัญญามูล คือ เสียง ฟา ทำให้สำนวนจบอย่างสมบูรณ์

ลักษณะการดำเนินทำนองของทิศทางเสียง พบว่าในวรรคทำ นับตั้งแต่ห้องที่ 1 – 4 มีลักษณะของทิศทางพุ่งขึ้นไปหาเสียงสูง และในวรรครับ นับตั้งแต่ห้องที่ 5 – 8 ลักษณะของทิศทางดำเนินลงสู่เสียงต่ำ ลักษณะทิศทางของเสียงในการดำเนินทำนองดังกล่าวแสดงถึงความสมดุลและเป็นระเบียบ กล่าวคือมีดำเนินทำนองขึ้นในช่วงแรก ก็ควรดำเนินทำนองลงในช่วงหลัง

ดังนั้นลักษณะของการดำเนินทำนองในเพลงชมสมุทร จังหวะที่ 1 นี้ จึงเป็นเสมือนการตั้งต้นที่ดี คือตั้งต้นด้วยสำนวนที่ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูลเพียงอย่างเดียว ไม่มีการใช้หลุมเสียง ตลอดทั้งทิศทางของกระสวนทำนองที่ขึ้น – ลงอย่างเป็นระเบียบ จึงทำให้เพลงมีความไพเราะและงดงาม

เพลงที่ 1 เพลงชมสมุทร

จังหวะที่ 2

- รุ - ช	- ฟ - รุ	ด ร	- ฟ - ช	- ล - ด	- ล	ช ช	ฟ ฟ - รุ
- ล - ช	- ฟ - ล	- ท	- ฟ - ช	- ล - ด	- ล - ช	- ฟ	ล

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ในจังหวะที่ 2 พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ฟ ช ล X ด ร X ในระดับเสียงซวา เช่นเดียวกับจังหวะที่ 1 พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนองคือหลุมเสียงที่ 4 ได้แก่เสียง ที โดยในห้องที่ 3

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 2 ของเพลงเรื่องชมสมุทรนี้ เมื่อพิจารณาดูในประเด็นของระดับเสียง พบว่าดำเนินทำนองโดยใช้เสียงที่อยู่ภายในกลุ่มเสียงปัญญามูลเป็นส่วนใหญ่ พบการใช้หลุมเสียงที่ 4 คือเสียง ที ร่วมในการดำเนินทำนองด้วย แต่อยู่ในรูปของการใช้เทคนิคการสะบัด ดังนั้นแม้จะใช้หลุมเสียงที่ 4 ร่วมในการดำเนินทำนอง แต่เมื่ออยู่ในรูปของการสะบัด เสียงหลุมดังกล่าวจึงปรากฏอย่างรวดเร็ว ไม่คงค้างอยู่นาน จึงทำให้ไม่กระด้างหู

ลักษณะการดำเนินทำนองของทิศทางเสียง พบว่าในวรรคทำ นับตั้งแต่ห้องที่ 1 - 4 มีลักษณะของทิศทางพุ่งขึ้นไปหาเสียงสูง แต่ถ้าหากพิจารณาอย่างละเอียด พบว่าลักษณะของทิศทางเสียงภายในห้องที่ 1 - 2 มีทิศทางลงและเริ่มย้อนสู่ทิศทางในทางสูงในห้องที่ 3 - 4 ลักษณะดังกล่าวอาจแสดงถึงความซับซ้อนได้ประการหนึ่ง ส่วนในวรรครับนับตั้งแต่ห้องที่ 5 - 8 พบว่าลักษณะของทิศทางเสียงเป็นทิศทางลง มิได้ซับซ้อนเช่นในวรรคทำ

ดังนั้นลักษณะของการดำเนินทำนองในเพลงชมสมุทร จังหวะที่ 2 นี้ พบว่าลักษณะของการดำเนินทำนองมีความซับซ้อนขึ้นกว่าในจังหวะที่ 1 ทั้งในเรื่องของการใช้เสียงหลุมเข้าร่วมในการดำเนินทำนอง ตลอดจนทั้งลักษณะของทิศทางเสียงที่ดำเนินทำนองในวรรคทำ ที่มีลักษณะขึ้นลงภายในวรรค และหากพิจารณาให้ละเอียด พบว่ามีการดำเนินทำนองโดยใช้เสียงห่างเป็นคู่ 5 ในห้องที่ 2 - 3 ทำให้สำนวนเพลงมีความหลากหลายและน่าสนใจด้วยการดำเนินทำนองในเสียงที่ห่างกัน ย่อมทำให้มีมิติของเสียงที่กว้างอีกด้วย

เพลงที่ 1 เพลงชมสมุทร

จังหวะที่ 3

	- รุ - รุ	- ฟ - ดุ	- รุ - ฟ	- ดุ - ฟ	- - ซ ล	- ดุ - ล	- ซ - ฟ
--- ล		- ด - ซ	- ล - ฟ	- ฟ - ฟ	--- ล	- ด - ล	- ซ - ฟ

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ในจังหวะที่ 3 พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ฟ ซ ล X ด ร X ในระดับเสียงซาว เช่นเดียวกับจังหวะที่ผ่านมา ไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 3 ของเพลงเรื่องชมสมุทรนี้ เมื่อพิจารณาดูในประเด็นของระดับเสียง พบว่าดำเนินทำนองโดยใช้เสียงที่อยู่ภายในกลุ่มเสียงปัญญามูลเพียงอย่างเดียว ไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนอง ตลอดทั้งเมื่อพิจารณาเสียงตกสุดท้ายของจังหวะ พบว่าเป็นการใช้เสียงแรกของกลุ่มเสียงปัญญามูล คือ เสียง ฟา ทำให้สำนวนจบอย่างสมบูรณ์

ลักษณะการดำเนินทำนองของทิศทางเสียง พบว่าในวรรคทำ นับตั้งแต่ห้องที่ 1 - 4 มีลักษณะของทิศทางพุ่งขึ้นไปหาเสียงสูง และในวรรครับ นับตั้งแต่ห้องที่ 5 - 8 ลักษณะของทิศทางดำเนินลงสู่เสียงต่ำ แต่ลักษณะของการดำเนินทำนองของทิศทางเสียงนั้นในห้องที่ 5 - 6 เป็นลักษณะของทิศทางขึ้น ส่วนในห้องที่ 7 - 8 เป็นลักษณะของทิศทางลง ลักษณะการดำเนินทำนองดังกล่าวนี้เป็นเช่นเดียวกันกับในจังหวะที่ 2 วรรคทำ หากพิจารณาคบคู่กัน อาจอนุมานได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้สร้างความสมดุลให้กับสำนวนเพลง

ดังนั้นลักษณะของการดำเนินทำนองในเพลงชมสมุทร จังหวะที่ 3 นี้ คงดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ฟ ซ ล X ด ร X เพียงอย่างเดียว มิได้มีการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด ส่วนทิศทางเสียงในการดำเนินทำนองนั้นเป็นลักษณะขึ้นลงอย่างเป็นระเบียบ แต่ในส่วนวรรครับมีลักษณะของการขึ้น - ลงภายในวรรคแสดงความซับซ้อนของการดำเนินทำนอง

เพลงที่ 1 เพลงชมสมุทร

จังหวะที่ 4

- รุ - ซ	- ฟ - รุ	ดุ รุ	- ฟ - ซ	- ล - คั	- ล	ซซ	ฟ ฟ - รุ
- ล - ซ	- ฟ - ล	- ทุ	- ฟ - ซ	- ล - ค	- ล - ซ	- ฟ	ล

สำหรับจังหวะที่ 4 นี้ ดำเนินทำนองซ้ำกันกับจังหวะที่ 2 ดังนั้นลักษณะการดำเนินทำนองและระดับเสียง จึงเหมือนกันกับจังหวะที่ 2 ทุกประการ

เพลงที่ 1 เพลงชมสมุทร

จังหวะที่ 5

ดู	ฟ	ดู	ฟ	ล	ด	ด	ล
- ดู	ด	ด	ด	ฟ	ล	ฟ	ฟ

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ในจังหวะที่ 5 พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ฟ ล X ด ร X ในระดับเสียงซาว เช่นเดียวกับจังหวะที่ผ่านมา พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนองคือหลุมเสียงที่ 4 ได้แก่เสียง ที

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 5 ของเพลงเรื่องชมสมุทรนี้ เมื่อพิจารณาดูในประเด็นของระดับเสียง พบว่าดำเนินทำนองโดยใช้เสียงที่อยู่ภายในกลุ่มเสียงปัญญามูลในช่วงต้น และพบการใช้หลุมเสียงที่ 4 คือเสียง ที ร่วมในการดำเนินทำนอง

ลักษณะของการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 5 ของเพลงชมสมุทรนี้ ในวรรคทำพบว่า ท่วงทำนองดำเนินทำนองแบบเก็บทั้งหมด ซึ่งแตกต่างไปจากจังหวะอื่น ๆ ทั้งหมดที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ลักษณะการดำเนินทำนองยังคงดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูลเพียงอย่างเดียว สำหรับสำนวนในวรรครับนั้น ลักษณะของการดำเนินทำนองเช่นเดียวกับวรรคทำ คือเป็นลักษณะการดำเนินทำนองแบบเก็บ แต่ต่างกับวรรคทำในส่วนของการใช้เสียงหลุมเข้าร่วมในการดำเนินทำนองด้วย

ลักษณะการดำเนินทำนองของทิศทางเสียง พบว่าในวรรคทำ นับตั้งแต่ห้องที่ 1 – 4 มีลักษณะของทิศทางพุ่งขึ้นไปหาเสียงสูง และในวรรครับ นับตั้งแต่ห้องที่ 5 – 8 ลักษณะของทิศทางดำเนินลงสู่เสียงต่ำ ทิศทางของเสียงดังกล่าวนี้ เป็นทิศทางเสียงที่ดำเนินมาเช่นเดียวกันกับจังหวะที่ผ่านมา

เพลงที่ 1 เพลงชมสมุทร

จังหวะที่ 6

- ด - ล	- ช	ฟ ฟ	ช ช - ล	- ด - ริ	- ด	ล ล	ช ช - ฟ
- ด - ล	- ช - ฟ	- ช	- ล	- ด - ร	- ด - ล	- ช	ฟ

3.1. กลุ่มเสียงปัญญาจมูล

ในจังหวะที่ 6 พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาจมูล ฟ ช ล X ดร X ในระดับเสียงซวา เช่นเดียวกับจังหวะที่ผ่านมา และไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 6 ของเพลงเรื่องชมสมุทรนี้ เมื่อพิจารณาดูในประเด็นของระดับเสียง พบว่าดำเนินทำนองโดยใช้เสียงที่อยู่ภายในกลุ่มเสียงปัญญาจมูล ฟ ช ล X ดร X เพียงอย่างเดียว ไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด

สำหรับการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 6 นี้ ลักษณะการดำเนินทำนองเป็นท่วงทำนองที่คลี่คลายมาจากจังหวะที่ 5 กล่าว คือในจังหวะที่ 5 ลักษณะการดำเนินทำนองเป็นลักษณะแบบเก็บ ครั้นเมื่อดำเนินทำนองมาถึงในจังหวะที่ 6 จึงเปลี่ยนไปดำเนินทำนองแบบห่าง ๆ จาว ๆ เมื่อฟังแล้วจะให้ความรู้สึกจบอย่างสมบูรณ์ ตลอดทั้งหากพิจารณาในเสียงสุดท้ายที่จบ พบว่าจบด้วยเสียง ฟา อันถือเป็นเสียงแรกของกลุ่มเสียง ทำให้สำนวนที่ลงจบนั้นจบลงอย่างสมบูรณ์

ทิศทางเสียงในวรรคห้าพบว่าเป็นทิศทางเสียงพุ่งขึ้นในทางสูง แต่หากพิจารณาดูสำนวนในวรรคห้าพบว่าช่วงต้นเป็นทิศทางลงก่อนจะดำเนินทำนองขึ้น ส่วนในวรรคห้าทิศทางเสียงในช่วงต้นดำเนินทำนองในทิศขึ้นก่อนจะดำเนินทำนองไปสู่ทิศต่ำ ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรคห้าและวรรคห้า กล่าวคือ ในวรรคห้าที่จะขึ้นสูงต้องลงต่ำก่อน และในวรรคห้าที่ต้องลงต่ำต้องขึ้นสูงก่อน ดังที่ปรากฏอยู่ในวรรคห้าและวรรคห้าของจังหวะที่ 5 อันแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสำนวนได้เป็นอย่างดี

เพลงที่ 1 เพลงชมสมุทร

จังหวะที่ 7

- ร - ช	- ฟ - ร	ด ร	- ฟ - ช	- ล - ด	- ล	ช ช	ฟ ฟ - ร
- ล - ช	- ฟ - ล	- ทุ	- ฟ - ช	- ล - ด	- ล - ช	- ฟ	ล

เนื่องจากจังหวะที่ 7 เป็นการดำเนินทำนองซ้ำกับจังหวะที่ 2 ดังนั้นในประเด็นกลุ่มเสียง
 ปัญจมูลและลักษณะการดำเนินทำนอง จึงเป็นเช่นเดียวกันกับจังหวะที่ 2 ทุกประการ

เพลงที่ 1 เพลงชมสมุทร

จังหวะที่ 8

ด ร	ฟ รุ	ดุ รุ	ฟ ช	ล ท	ดี ท	ดี ล	ล ช
- ล	ด ค	ด ล	ด ร	ฟ ช	ล ช	ช ฟ	ฟ รุ

เนื่องจากจังหวะที่ 8 เป็นการดำเนินทำนองซ้ำกับจังหวะที่ 5 ดังนั้นในประเด็นกลุ่มเสียง
 ปัญจมูลและลักษณะการดำเนินทำนอง จึงเป็นเช่นเดียวกันกับจังหวะที่ 5 ทุกประการ

เพลงที่ 1 เพลงชมสมุทร

จังหวะที่ 9

- ล	ล ช	ช ม	ม ร	- ล	ช ช	ล ล	ด ด - ร
ช ม	ม ร	ร ด	ด ล	- ม - ร	- ม	- ด	- ร

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ในจังหวะที่ 9 พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ด ร ม X ช ล X ในระดับเสียงเพียงขอบบน แตกต่างกับจังหวะที่ผ่านมา และไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 9 ของเพลงเรื่องชมสมุทรนี้ เมื่อพิจารณาดูในประเด็นของระดับเสียง พบว่าดำเนินทำนองโดยใช้เสียงที่อยู่ภายในกลุ่มเสียงปัญญามูล ด ร ม X ช ล X เพียงอย่างเดียว ไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด

สำหรับการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 9 ของเพลงชมสมุทรนี้ พบว่าเป็นลักษณะของการดำเนินทำนองแบบเก็บในวรรคทำ ซึ่งหากพิจารณาจากจังหวะที่ผ่านมา พบว่ามีลักษณะการดำเนินทำนองแบบเก็บเช่นเดียวกัน อนุมานได้ว่าลักษณะการดำเนินทำนองดังกล่าวนี้ เป็นการดำเนินทำนองให้มีความสัมพันธ์กัน ส่วนในวรรครับนั้นลักษณะการดำเนินทำนองเป็นการดำเนินทำนองแบบห่าง ๆ ไม่เก็บถี่เช่นในวรรคทำ แต่ยังคงดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงเดิม

ส่วนในเรื่องของทิศทางเสียง เมื่อพิจารณาพบว่าทิศทางเสียงในจังหวะที่ 9 ของเพลงชมสมุทรนี้ แตกต่างไปจากทิศทางเสียงของจังหวะที่ผ่านมา กล่าวคือ ในจังหวะนี้ทิศทางเสียงในวรรครับเริ่มด้วยการพุ่งสู่ทิศทางต่ำ ซึ่งที่ผ่าน ๆ มามักจะดำเนินไปในทางสูง ส่วนในวรรครับนั้นทิศทางเสียงดำเนินไปในทางเสียงสูง ซึ่งที่ผ่านมามักจะดำเนินไปทางเสียงต่ำ การที่ทิศทางกระสวนทำนองเสียงดำเนินทำนองแตกต่างไปจากจังหวะที่ผ่าน ๆ มาทำให้ท่วงทำนองมีความหลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น

เพลงที่ 1 เพลงชมสมุทร

จังหวะที่ 10

- ล	ล ช	ช ม	ม ร	- ด	ร ม	- ล ช	ช ม
ช ม	ม ร	ร ด	ด ล	- ช	- ด	ม	ร ด

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ในจังหวะที่ 10 พบว่า ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ต ร ม X ช ล X ในระดับเสียงเพียงขอบบน เช่นเดียวกับจังหวะที่ 9 และไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 10 ของเพลงเรื่องชมสมุทรนี้ เมื่อพิจารณาดูในประเด็นของระดับเสียง พบว่าดำเนินทำนองโดยใช้เสียงที่อยู่ภายในกลุ่มเสียงปัญญามูล ต ร ม X ช ล X เพียงอย่างเดียว ไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด

สำหรับลักษณะของการดำเนินทำนองนั้น เมื่อพิจารณาพบว่าในวรรคทำ ดำเนินทำนองเช่นเดียวกับวรรคทำในจังหวะที่ 9 ทุกประการ อนุมานได้ว่าลักษณะการดำเนินทำนองที่ซ้ำกันเช่นนี้ เพื่อเน้นให้เกิดเอกภาพของสำนวน ด้วยเป็นสำนวนสุดท้ายของเพลง และในการบรรเลงนั้น ผู้บรรเลงต้องบรรเลงย้อนกลับในจังหวะที่ 9 – 10 อีกครั้ง จึงแสดงให้เห็นถึงเอกภาพของสำนวนที่ชัดเจนยิ่งขึ้นอีกประการหนึ่ง

ส่วนในเรื่องของทิศทางเสียง เมื่อพิจารณาพบว่าทิศทางเสียงในจังหวะที่ 10 ของเพลงชมสมุทรนี้ ในวรรคทำดำเนินทำนองทิศทางไปทางเสียงต่ำ ส่วนวรรครับทิศทางของทำนองดำเนินทำนองไปทางเสียงต่ำเช่นเดียวกัน เพียงแต่ในวรรครับนั้นช่วงต้นกระสวนทำนองของทิศทางดำเนินไปทางเสียงสูง ก่อนที่จะเปลี่ยนดำเนินทำนองไปสู่ทิศทางต่ำในช่วงท้าย ซึ่งการเปลี่ยนหันมาดำเนินทำนองทิศทางไปทางเสียงต่ำนั้น ทำสำนวนฟังแล้วสบายเพราะเสียงต่ำ ถือเป็นระดับเสียงที่คลี่คลาย เหมาะในการนำมาใช้เพื่อลงจบ

เพลงที่ 1 เพลงชมสมุทร

จังหวะที่ 11 - 12

- ล	ล ช	ชม	ม ร	- ล	ช ช	ล ล	ด ด - รั
ชม	ม ร	ร ด	ด ล	- ม - ร	- ม	- ด	- ร

- ล	ล ช	ชม	ม ร	- ด	ร ม	- ล ช	ชม
ชม	ม ร	ร ด	ด ล	- ช	- ด	ม	ร ด

เนื่องจากในจังหวะที่ 11 - 12 อันเป็นจังหวะสุดท้ายของเพลงชมสมุทรนี้ เป็นจำนวนที่ปฏิบัติซ้ำกันกับจังหวะที่ 9 - 10 ดังนั้นผลการวิเคราะห์จึงเป็นเช่นเดียวกันกับจังหวะที่ 9 - 10 ทุกประการ

เพลงที่ 2 เพลงโลก

จังหวะที่ 1

	- รี้ - รี้	- ร - ร	- ตี - ท	ตี ตี	- รี้	ท ท	ตี ตี - รี้
--- ร		- ฟ - ร	- ต - ท	- ต	- ร - ท	- ต	- ร

3.1. กลุ่มเสียงปัญญาจมูล

ในจังหวะที่ 1 ของเพลงโลกนี้ พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาจมูล ท ด ร X ฟ ซ X ในระดับเสียงกลาง โดยดำเนินทำนองอยู่ภายในระดับเสียงนี้เพียงอย่างเดียว ไม่พบการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 1 ของเพลงโลกนี้ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงระดับเสียงจากเพลงชมสมุทรร อันเป็นเพลงก่อนหน้านี้ โดยเปลี่ยนจากกลุ่มเสียงปัญญาจมูล ด ร ม X ซ ล X เป็น กลุ่มเสียงปัญญาจมูล ท ด ร X ฟ ซ X ซึ่งการเปลี่ยนกระทำห่างกันเป็นคู่ 2 ผลจากการเปลี่ยนแปลงระดับเสียงดังกล่าว ส่งผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงอารมณ์ของเพลงตามด้วย และระดับเสียงดังกล่าวนี้ ในกลุ่มเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายถือเป็นกลุ่มเสียงลดจากกลุ่มเสียงปกติ อาจส่งผลให้การดำเนินทำนองลำบาก ซึ่งการดังกล่าวอาจอนุมานได้ว่าผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์ขึ้นเพื่อให้ผู้บรรเลงได้ใช้ปัญญาในการเลือกดำเนินกลอนเพลงให้เหมาะสม

สำหรับในประเด็นของทิศทางเสียงนั้น พบว่ามีความแตกต่างไปจากเพลงก่อน ๆ เช่นกัน กล่าวคือ ทิศทางของกระสวนทำนองในวรรคทำนองนั้น เป็นทิศทางที่ดำเนินทำนองไปในทางต่ำ ส่วนทิศทางของกระสวนทำนองในวรรครับ เป็นทิศทางที่ดำเนินทำนองไปในทางสูง ลักษณะของกระสวนทำนองที่พุ่งจากต่ำ ไป สูงนั้น แตกต่างไปจากกระสวนทำนองส่วนใหญ่ของเพลงชมสมุทรร ดังนั้นจึงอาจอนุมานได้ว่า ผู้ประพันธ์อาจต้องการเปลี่ยนแปลงอารมณ์ให้แตกต่างไปจากเพลงที่แล้วอย่างสิ้นเชิง จึงได้เปลี่ยนแปลงทิศทางกระสวนทำนองในจังหวะแรก และได้เปลี่ยนแปลงระดับเสียงให้ห่างกันเป็นคู่ 2 ด้วย ซึ่งถือเป็นระดับเสียงที่ห่างเป็นคู่กระด้าง การเปลี่ยนแปลงทั้งหลายดังกล่าว ย่อมส่งผลต่อสำนวนและอารมณ์เพลงด้วยเป็นอย่างมาก

เพลงที่ 2 เพลงโฉลก

จังหวะที่ 2

	- ด - ด	- ด - ร	- ม - ฟ	- ท - ซ	- ฟ	ม ม	ฟ ฟ - ซ
--- ซ		- ซ - ล	- ทุ - ฟ	- ทุ - ซ	- ฟ - ม	- ฟ	- ซ

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ในจังหวะที่ 2 ของเพลงโฉลกนี้ พบว่าดำเนินทำนองอยู่ใน 2 กลุ่มเสียงปัญญามูลคือกลุ่มเสียงปัญญามูล ท ด ร X ฟ ซ X ในระดับเสียงกลาง และกลุ่มเสียงปัญญามูล ม ฟ ซ X ท ด X ในระดับเสียงกลางแหลม ทั้งนี้พบการใช้หลุมเสียงที่ 4 คือเสียง มี ร่วมในการดำเนินทำนองในกลุ่มเสียง ท ด ร X ฟ ซ X

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 2 ของเพลงโฉลกนี้ ในวรรคทำดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ท ด ร X ฟ ซ X พบการใช้หลุมเสียงที่ 4 คือเสียง มี ร่วมในการดำเนินทำนองด้วย ซึ่งการใช้หลุมเสียงดังกล่าวปรากฏในห้องที่ 4 ของสำนวนวรรคทำ การใช้หลุมเสียงดังกล่าวอนุมานได้ว่า เป็นการใช้เพื่อเอื้อประโยชน์ในการเปลี่ยนระดับเสียง กล่าวคือ เมื่อพิจารณาในวรรครับพบที่มีการเปลี่ยนระดับเสียงไปสู่กลุ่มเสียงปัญญามูล ม ฟ ซ X ท ด X แล้ว ดังนั้น การดำเนินทำนองโดยใช้หลุมเสียงนี้จึงใช้เพื่อเชื่อมสำนวน 2 ระดับเสียงที่ต่างกันให้เรียบ

ทั้งนี้ลักษณะสำนวนในวรรคทำ ดำเนินทำนองอยู่ในรูปของสำนวนการเรียงเสียง ซึ่งสำนวนดังกล่าวมักนำมาใช้เป็นสำนวนเชื่อมระดับเสียงที่แตกต่างกัน 2 ระดับเสียงในขนบนิยมการเปลี่ยนระดับเสียงของไทยอยู่แล้ว ส่วนสำนวนในวรรครับนั้น ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ม ฟ ซ X ท ด X เพียงอย่างเดียวไม่พบการใช้หลุมเสียงเข้าร่วมในการดำเนินทำนอง

ในประเด็นของกระสวนทิศทางสำนวนเพลงนั้น พบว่าในจังหวะที่ 2 นี้ ลักษณะของกระสวนทิศทางสำนวนเพลงก็แตกต่างไปจากกระสวนอื่น ๆ ที่ผ่านมาทั้งหมด คือ ทั้งในวรรคทำและวรรครับ เป็นกระสวนที่มีทิศทางพุ่งไปในทางสูงทั้งคู่ ทำให้เกิดความเข้มข้นของกระสวนทำนองที่ไปในทิศทางเดียวกัน สร้างความโดดเด่นให้กับสำนวนเป็นอันมาก ประกอบกับลักษณะการดำเนินทำนองที่มีการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนองและการเปลี่ยนระดับเสียง ทำให้ฟังแปลกแตกต่างไปอีกชั้นหนึ่งด้วย

เพลงที่ 2 เพลงโลก

จังหวะที่ 3

----	- ฟ - ช	----	- ท - ด	- ร - ด	- ร	ท ท	ด ด - ร
	- ฟ - ช		- ท - ด	- ร - ด	- ร - ท	- ด	- ร

3.1. กลุ่มเสียงปัญญาจมูล

ในจังหวะที่ 3 ของเพลงโลกนี้ พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาจมูล ท ด ร X ฟ ช X ในระดับเสียงกลาง โดยดำเนินทำนองอยู่ภายในระดับเสียงนี้เพียงอย่างเดียว ไม่พบการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 3 ของเพลงโลกนี้ พบว่าดำเนินทำนองกลับเข้าสู่กลุ่มเสียงปัญญาจมูลเดิม และไม่พบการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด อนุมานได้ว่าผู้ประพันธ์อาจต้องการเปลี่ยนแปลงระดับเสียงให้สู่ระดับเสียงแรกในการตั้งต้น เพราะเมื่อพิจารณาในจังหวะต่อไปพบว่า การดำเนินทำนองจะย้อนกลับไปบรรเลงซ้ำอีกครั้งตั้งแต่ในจังหวะที่ 1 – 3 ดังนั้นเพื่อให้การเริ่มบรรเลงซ้ำย้อนกลับไปอีกครั้งเรียบสนิท จึงหันกลับมาคืนสู่ระดับแรกเริ่มอีกครั้ง

เมื่อพิจารณาจำนวนในการดำเนินทำนอง ในจังหวะที่ 3 ของเพลงโลกนี้ก็ดำเนินทำนองแตกต่างไปจากจังหวะอื่น ๆ เช่นกัน กล่าวคือ ลักษณะของการดำเนินทำนองมีจำนวนบังคับทางแบบกรอ ขณะที่จังหวะอื่น ๆ โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นจำนวนดำเนินทำนองทางพื้น หรือหากเป็นบังคับทางก็มักเป็นบังคับแบบเก็บ การดำเนินทำนองแบบบังคับทางที่ปรากฏในวรรคทำของจังหวะที่ 3 นี้ จึงเป็นเสมือนการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะให้กับเพลงโลก

สำหรับประเด็นทิศทางของกระสวนทำนองนั้น พบว่าเหมือนกับจังหวะที่ 2 คือ เป็นลักษณะของทิศทางขึ้นทั้งในวรรคทำและวรรครับ ทำให้จำนวนคงความเป็นเอกภาพเป็นหนึ่งเดียวด้วยลักษณะของทิศทางที่ดำเนินทำนองไปในทางเดียวกันทั้งในจังหวะที่ 2 และจังหวะที่ 3

เพลงที่ 2 เพลงโฉลก

จังหวะที่ 4 - 5

	- รี้ - รี้	- รี้ - รี้	- ตี้ - ท	ตี้ ตี้	- รี้	ท ท	ตี้ ตี้ - รี้
--- ร		- ฟ - ร	- ด - ท	- ด	- ร - ทู	- ด	- ร

	- ด - ด	- ด - ร	- ม - ฟ	- ท - ช	- ฟ	ม ม	ฟ ฟ - ช
--- ชู		- ชู - ลู	- ทู - ฟุ	- ทู - ชู	- ฟุ - มุ	- ฟุ	- ชู

เนื่องจากในจังหวะที่ 4 - 5 นี้ เป็นจำนวนที่ปฏิบัติซ้ำกันกับจังหวะที่ 1 - 2 ดังนั้นผลการวิเคราะห์จึงเป็นเช่นเดียวกันกับจังหวะที่ 1 - 2 ทุกประการ

เพลงที่ 2 เพลงโลก

จังหวะที่ 6

----	- ฟ - ช	----	- ท - ด	- ท - ช	- ฟ	ม ม	ฟ ฟ - ช
	- ฟ - ช		- ท - ด	- ท - ช	- ฟ - ม	- ฟ	- ช

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ในจังหวะที่ 6 ของเพลงโลกนี้ พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ท คร X ฟ ช X ในระดับเสียงกลาง โดยดำเนินทำนองอยู่ภายในระดับเสียงนี้เพียงอย่างเดียว ไม่พบการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 6 ของเพลงโลกนี้ พบว่าดำเนินทำนองกลับเข้าสู่กลุ่มเสียงปัญญามูลเดิม และไม่พบการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด อนุมานได้ว่าผู้ประพันธ์อาจต้องการเปลี่ยนแปลงระดับเสียงให้ต่ำลง เพื่อให้สอดคล้องกับระดับเสียงแรกในจังหวะต่อไป

เมื่อพิจารณาสำนวนในการดำเนินทำนอง ในจังหวะที่ 6 ของเพลงโลกนี้ก็ดำเนินทำนองแตกต่างไปจากจังหวะอื่น ๆ เช่นเดียวกับจังหวะที่ 3 กล่าวคือ ลักษณะของการดำเนินทำนองมีสำนวนบังคับทางแบบกรอ ขณะที่จังหวะอื่น ๆ โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นสำนวนดำเนินทำนองทางพื้น หรือหากเป็นบังคับทางก็มักเป็นบังคับแบบเก็บ การดำเนินทำนองแบบบังคับทางที่ปรากฏในวรรคทำของจังหวะที่ 6 นี้ จึงเป็นเสมือนการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะให้กับเพลงโลก

สำหรับประเด็นทิศทางของกระสวนทำนองนั้น พบว่าเหมือนกับจังหวะที่ 2 คือ เป็นลักษณะของทิศทางขึ้นทั้งในวรรคทำและวรรครับ ทำให้สำนวนคงความเป็นเอกภาพเป็นหนึ่งเดียว ด้วยลักษณะของทิศทางที่ดำเนินทำนองไปในทางเดียวกันทั้งในจังหวะที่ 2 และจังหวะที่ 3

เพลงที่ 2 เพลงโลก

จังหวะที่ 7

- ท - ช	- ฟ	ม ม	ฟ ฟ - ช	- ท - ช	- ฟ	ม ม	ร ร - ด
- ท - ช	- ฟ - ม	- ฟ	- ช	- ท - ช	- ฟ - ม	- ร	- ด

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ในจังหวะที่ 7 ของเพลงโลกนี้ พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ม ฟ ช X ท ด X ในระดับเสียงกลางแหบ พบการใช้หลุมเสียงที่ 7 คือเสียง เร ร่วมในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

การดำเนินทำนองในจังหวะที่ 7 ของเพลงโลกนี้ มีการเปลี่ยนแปลงระดับเสียงจากจังหวะที่ 6 ที่ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ท ด ร X ฟ ช X มาเป็นกลุ่มเสียงปัญญามูล ม ฟ ช X ท ด X ซึ่งการเปลี่ยนแปลงระดับเสียงดังกล่าว กระทำห่างกันเป็นคู่ 4 อันเป็นคู่ที่นิยมใช้ในการเปลี่ยนระดับเสียงของคนตรีไทย

เมื่อพิจารณาสำนวนในวรรคห้าพบว่า คงดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูลเพียงอย่างเดียว ส่วนในวรรคหน้านั้น พบว่ามีการใช้เสียงหลุมที่ 7 คือเสียง เร ร่วมในการดำเนินทำนองด้วย แต่สำนวนที่ปรากฏในวรรคหน้านี เป็นลักษณะของสำนวนเรียงเสียง ซึ่งสำนวนเรียงเสียงนี้ มักจะมีการนำเอาเสียงหลุมมาใช้ร่วมในการดำเนินทำนอง เพื่อให้สำนวนมีลักษณะไล่เรียงลง

สำหรับทิศทางของกระสวนทำนองนั้น พบว่าในวรรคห้าทิศทางของกระสวนทำนองเป็นทิศทางที่พุ่งขึ้น แต่ถ้าหากพิจารณาให้ละเอียดจะพบว่าในช่วงต้นก่อนที่จะเริ่มดำเนินไปสู่ทิศขึ้นนั้น กระสวนทำนองมีทิศทางพุ่งไปทางต่ำก่อน อนุมานได้ว่าเป็นลักษณะของทิศทางกระสวนที่ใช้ตั้งต้นก่อนจะพุ่งขึ้น ส่วนในวรรคหน้านั้นพบว่าทิศทางของกระสวนทำนองดำเนินทำนองไปในทางทิศลงต่ำทั้งหมด ตั้งแต่เริ่มวรรค ดังนั้นการที่สำนวนภายในวรรคหน้าแสดงทิศทางของเสียงพุ่งลงในทางต่ำทั้งหมด อาจอนุมานได้ว่าเป็นลักษณะของสำนวนที่คลี่คลาย ด้วยการลงจบเพลงทิศทางควรจะดำเนินทำนองไปในทางต่ำ เพราะเป็นระดับเสียงที่ฟังแล้วคลี่คลายให้ความรู้สึกจบอย่างสมบูรณ์ เพลงโลกจึงเลือกเป็นเพลงที่มีสำนวนจบอย่างสมบูรณ์แบบทั้งสำนวนและกระสวนทิศทางของเสียง

เพลงที่ 3 เพลงเกาะ

เพลงในลำดับที่ของเพลงเรื่องชมสมุทรนี้ คือ เพลงเกาะ ลักษณะพิเศษของเพลงเกาะมีการดำเนินทำนองที่แตกต่างไปจากเพลงอื่น ๆ ที่ผ่านมาของเพลงเรื่องชมสมุทร กล่าวคือ เพลงเกาะมีลักษณะดำเนินทำนองที่ไม่ลงจังหวะหน้าทับ โดยในการดำเนินทำนองนั้น เพลงเกาะดำเนินทำนองล้ำจังหวะหน้าทับออกมาอีก 2 ห้องเพลง ทำให้การบรรเลงเครื่องกำกับจังหวะต้องบรรเลงด้วยกลวิธีพิเศษ ประกอบกับผู้ประพันธ์เพลงนี้ คือ ครูหนูดำ ได้กำหนดไว้อย่างตายตัวว่าห้ามมิให้ปรับเปลี่ยนท่วงทำนองใด ๆ ทั้งสิ้น ถึงกับต้องสาปแช่งไว้ จึงทำให้เพลงดังกล่าวผู้บรรเลงเครื่องกำกับจังหวะต้องบรรเลงด้วยวิธีการพิเศษแตกต่างไปจากเพลงอื่น ๆ วิธีการดังกล่าวคือการตีคลูก

การตีคลูก ในที่นี้หมายถึง การตีหน้าทับให้พอดีกับทำนองเพลง ทั้งนี้ต้องสังเกตว่าจำนวนเพลงสิ้นสุดในตำแหน่งใด หากในตำแหน่งที่จบสำนวนนั้น กระสวนจังหวะหน้าทับสิ้นสุดแล้ว แต่สำนวนเพลงยังไม่สิ้นสุด ก็ต้องตียืดขยายออกให้พอดีกับเพลง แต่ถ้าหากในตำแหน่งที่จบสำนวนนั้น สั้นกว่ากระสวนจังหวะหน้าทับ ก็ต้องบรรเลงตีตัดให้พอดีกับทำนองที่จบลงก่อน ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า ตีคลูก

เมื่อการเป็นเช่นนี้ผู้บรรเลงเนื้อทำนองและผู้บรรเลงเครื่องกำกับจังหวะ จึงต้องรู้และเข้าใจทำนองหลักเป็นอย่างดี ว่าในตำแหน่งใดเป็นการสิ้นสุดทำนอง เพื่อจะได้บรรเลงจังหวะให้ครบถ้วน และตีคลูกเข้าในตำแหน่งที่ถูกต้องเหมาะสม ด้วยเหตุนี้เองเพลงเรื่องชมสมุทรจึงเป็นเพลงเรื่องที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากเพลงอื่น ๆ ในดนตรีไทยทั้งหมด นับเป็นเอกลักษณ์และความแปลกใหม่ที่โดดเด่นไม่มีในที่ใด อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่า งานศิลปกรรมบางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องเดินตามหลักเสียทุกอย่าง การออกนอกกรอบบ้างก็ถือเป็นการสร้างสรรค์งานชิ้นเยี่ยมได้เช่นกัน แต่ถึงกระนั้นผู้สร้างก็ต้องเป็นผู้มากด้วยความสามารถยิ่ง จึงจะสำเร็จได้

ดังนั้นในการวิเคราะห์เพลงเกาะนี้ ผู้วิจัยจะแสดงการวิเคราะห์การบรรเลงกระสวนจังหวะหน้าทับประกอบด้วย เพื่อแสดงภาพให้เห็นถึงตำแหน่งที่ต้องตีคลูกได้อย่างชัดเจน และในการแสดงการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะแบ่งเพลงออกเป็นช่วง ๆ ทั้งหมด 3 ช่วง และจะดำเนินการวิเคราะห์ไปที่ละช่วงจนสิ้นสุด ทั้งนี้เกณฑ์ในการแบ่งช่วงนั้น ผู้วิจัยได้ใช้หน้าทับเป็นเกณฑ์สำคัญในการแบ่งช่วง

เพลงที่ 3 เพลงเกาะ

ช่วงที่ 1 : จังหวะที่ 1

- ตี - ตี	--- ท	--- ซ	--- ฟ	ซ ฟ	ม ฟ	- ฟ	ม ฟ - ม
- ด - ด	--- ทุ	--- ร	--- ด	ม ร	ด ร	ด ร	--- ทุ
-- ตึง ตึง	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- ตึง-ทัง	- ตึง-ตึง	- ทัง-ตึง	- ตึง-ทัง

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ในจังหวะที่ 1 ของเพลงเกาะนี้ พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ม ฟ ซ X ท ด X ในระดับเสียงกลางแหบ พบการใช้หลุมเสียงที่ 7 คือเสียง เร ร่วมในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองของจังหวะที่ 1 ในเพลงเกาะ พบว่าดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญามูล ม ฟ ซ X ท ด X อันเป็นกลุ่มเสียงปัญญามูลเดิมที่บรรเลงโน้ตในเลงโกลก แต่พบว่าในการดำเนินทำนองนั้น มีการนำเสียงหลุมที่ 7 คือเสียง เร มาร่วมในการดำเนินทำนองด้วยเช่นกัน

ในวรรคทำ ลักษณะการดำเนินทำนองเป็นลักษณะของการบังคับทาง โดยบรรเลงแบบกรอ แต่ยังคงดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ม ฟ ซ X ท ด X ไม่พบการใช้เสียงหลุมมาร่วมในกาตราดำเนินทำนอง ท่วงทำนองในวรรคนี้เป็นท่วงทำนองไล่เสียงเรียงลงมา ส่วนในวรรครับนั้น พบว่าลักษณะการดำเนินทำนองเป็นลักษณะการดำเนินทำนองแบบบังคับเหมือนกัน แต่เป็นลักษณะของการบังคับทางแบบเก็บ มีการไล่เสียงขึ้นลง ทั้งนี้ด้วยสำนวนเป็นลักษณะของการไล่เรียงเสียงขึ้นลง จึงได้นำเอาเสียงหลุมที่ 7 คือเสียง เร มาใช้ร่วมในการดำเนินทำนอง ลักษณะทิศทางเสียงในวรรครับนี้ เมื่อพิจารณาพบว่าค่อนข้างจะเป็นเส้นตรง ไม่ขึ้นหรือลงอย่างชัดเจนนัก แต่ในวรรคทำ ดำเนินทำนองในทิศทางลงอย่างชัดเจน

สำหรับหน้าทับนั้น ในจังหวะที่ 1 ของเพลงเกาะนี้ บรรเลงหน้าทับตามปกติ มิได้ตีคลูก เพราะท่วงทำนองมีความยาวพอดีกับกระสวนจังหวะหน้าทับ

เพลงที่ 3 เพลงเกาะ

ช่วงที่ 1 : จังหวะที่ 2

- ท	-- ดิ ริ	- ริ - ริ	- ดิ - ท	ท ดิ	ริ ดิ	- ฟ - ท	- ดิ - ริ
- ทุ	ร	- ฟ - ร	- ด - ท	- ช	ทช	- ฟ - ทุ	--- ร

ท ดิ	ริ
- ช	ท ดิ ท

-- ดิง ดิง	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- ดิง - ทัง	- ดิง - ดิง	- ทัง - ดิง	- ดิง - ทัง
------------	---------------	---------------	---------------	-------------	-------------	-------------	-------------

ดิงทัง-ดิง	-ทังดิงทัง
------------	------------

3.1. กลุ่มเสียงปัญญาจมูล

ช่วงที่ 1 จังหวะที่ 2 ของเพลงเกาะนี้ พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาจมูล ท ดร X ฟ ช X ในระดับเสียงกลาง ไม่พบการใช้เสียงหลุมในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองของช่วงที่ 1 จังหวะที่ 2 ของเพลงเกาะนี้ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงระดับเสียงจากจังหวะที่ 1 กล่าวคือ ในจังหวะที่ 1 ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาจมูล ท ดร X ฟ ช X แต่ในจังหวะที่ 2 เปลี่ยนไปดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญาจมูล ม ฟ ช X ท ด X ซึ่งกระทำห่างกันเป็นคู่ 4 ถือเป็นคู่ที่นิยมใช้ในชนบทของดนตรีไทยเมื่อต้องการเปลี่ยนระดับเสียง และในการดำเนินทำนองของจังหวะที่ 2 นี้ ไม่พบการใช้หลุมเสียงมาร่วมในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด

การดำเนินทำนองโดยเปลี่ยนระดับเสียงนี้ ทำให้เพลงมีความหลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น ตลอดทั้งทำให้มีการเลื่อนไหลเสียงส่งผลให้มีการใช้เสียงต่าง ๆ ได้มากขึ้น จนอาจใช้ได้ครบทั้ง 7 เสียงได้

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 2 ของเพลงเกาะนี้ มีความพิเศษอยู่ที่จำนวนของเพลงไม่ได้จบลงในห้องที่ 8 แต่ดำเนินทำนองต่อล้าเข้ามาข้างหน้าอีก 2 ห้อง ส่งผลให้การบรรเลงหน้าทับต้องบรรเลงล้าต่อมาอีก 2 ห้องเช่นเดียวกับจำนวนเพลง เพื่อให้ลงจบพอดี การบรรเลงหน้าทับให้ล้ามาอีก 2 ห้องเพลงนี้เองเรียกตีคลุก

ทั้งนี้ทำนองของหน้าทับที่ใช้ในการตีคลุกนี้ รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ได้ให้แนวคิดว่าเป็นการนำเอาอัตราจังหวะสองชั้นและชั้นเดียวมารวมกัน ดังนั้นในส่วนที่ล้าออกจากหน้าทับตามปกติ จึงให้นำเอาระสวนทำนองของหน้าทับปรบไก่อัตราจังหวะชั้นเดียวเข้ามาบรรเลง โดยเลือกเอาเฉพาะในช่วงท้าย ได้ดังนี้

หน้าทับปรบไก่ อัตราจังหวะชั้นเดียว

-- ดิงทั้ง	-ดิง--	ดิงทั้ง-ดิง	-ทั้งดิงทั้ง
------------	--------	-------------	--------------

เลือกเอามาใช้จากส่วนท้ายบริเวณที่วงกลมไว้

ดังนั้นเมื่อรวมเข้ากับหน้าทับปรบไก่อัตราจังหวะสองชั้นตามปกติ จะได้หน้าทับที่ใช้ในการตีคลุกดังนี้

-- ดิง ดิง	- โจ๊ะ -โจ๊ะ	- โจ๊ะ -โจ๊ะ	- โจ๊ะ -โจ๊ะ	- ดิง-ทั้ง	-ดิง-ดิง	-ทั้ง-ดิง	-ดิง-ทั้ง
------------	--------------	--------------	--------------	------------	----------	-----------	-----------

ดิงทั้ง-ดิง	-ทั้งดิงทั้ง
-------------	--------------

บริเวณที่วงกลม คือส่วนที่ตัดมาจากอัตราจังหวะชั้นเดียว เพื่อคลุกทำนองเข้าให้พอดีกับจำนวนเพลงที่ล้าออกมา 2 ห้อง

สำหรับกระสวนทิศทางของเสียงนั้นในวรรคทำทิศทางดำเนินไปในทางขาลง ส่วนในวรรครับ กระสวนทิศทางของเสียงดำเนินทำนองไปสู่ทิศทางขึ้น ก่อนจะหันกลับมาดำเนินทำนองทิศขาลงใน 2 ห้องสุดท้ายที่ล้าออกมา

เพลงที่ 3 เพลงเกาะ

ช่วงที่ 1: จังหวะที่ 3

	ท ดั		ท ดั		ท ดั
-- ฟ ช	ท ช	-- ฟ ช	ท ฟ	-- ฟ ช	ท ช

	ท ดั
-- ฟ ช	ท ฟ

-- ทั้งดึง	ทั้งดึงทั้งดึง	-- ทั้งดึง	ทั้งดึงทั้งดึง	-- ทั้งดึง	ทั้งดึงทั้งดึง
------------	----------------	------------	----------------	------------	----------------

-- ทั้งดึง	ทั้งดึงทั้งดึง
------------	----------------

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

3.1.1. ทำนองในช่วงที่ 1 จังหวะที่ 3 ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล
ท ด ร X ฟ ช X ไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนอง

3.1.2. ทำนองในช่วงที่ 1 จังหวะที่ 4 ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล
ม ฟ ช X ท ด X พบการใช้หลุมเสียงที่ 7 คือเสียง เร ร่วมในการดำเนินทำนอง

ทำนองในช่วงที่ 1 จังหวะที่ 4 ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล
ท ด ร X ฟ ช X ไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

สำหรับการวิเคราะห์ในช่วงนี้ จะทำการวิเคราะห์ควบคู่กันไปกับจังหวะต่อไปอีก 1 จังหวะ เนื่องจากยึดเอากระสวนจังหวะหน้าทับเป็นหลักในการวิเคราะห์ เนื่องด้วยหลังจากทำนองในจังหวะที่ 2 เครื่องหนังต้องตีคลุกเข้าแล้วนั้น ในหน้าทับต่อไปเครื่องหนังจึงต้องทำการตีสาย ทำนองในจังหวะถัดมา การตีสายของเครื่องหนังนั้น ต้องดำเนินทำนองยาว 2 จังหวะ จึงจะจบการวิเคราะห์จึงต้องแสดงไปจนครบ

ในช่วงที่ 1 จังหวะที่ 3 นั้น ลักษณะการดำเนินทำนองดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ท ด ร X ฟ ช X ไม่พบการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนอง ลักษณะของท่วงทำนองเป็นลักษณะของการเหลื่อม นอกจากนี้ยังเป็นสำนวนที่ดำเนินทำนองซ้ำ โดยในวรรครับทำการ

ดำเนินการของซ้ำล้อกับวรรคทำที่ตั้งต้นมา ส่วนทิศทางของกระสวนทำนองพบว่าเป็นทิศทางที่วิ่งขึ้นและลงภายในวรรค กล่าวคือภายในวรรคทำกระสวนทำนองมีทั้งขึ้นและลง และในวรรครับก็เช่นกัน

สำหรับประเด็นในการบรรเลงหน้าทับนั้น เมื่อพิจารณาพบว่า หลังจากที่เครื่องหนังได้บรรเลงด้วยวิธีการตีคลุกในช่วงที่ 1 จังหวะที่ 2 แล้ว ในจังหวะต่อมา อาจารย์บุญช่วย แสงอนันต์ ได้อธิบายต่อผู้วิจัยว่า เครื่องหนังจะต้องตีสายให้เข้ากับทำนองเพลง ซึ่งบรรเลงดังนี้

	ท ด		ท ด		ท ด
-- ฟ ช	ท ช	-- ฟ ช	ท ฟ	-- ฟ ช	ท ช

-- ทั้งทั้ง	ตึงใจะตึงตึง	-- ทั้งทั้ง	ตึงใจะตึงตึง	-- ทั้งทั้ง	ตึงใจะตึงตึง
-------------	--------------	-------------	--------------	-------------	--------------

	ท ด
-- ฟ ช	ท ฟ

-- ทั้งทั้ง	ตึงใจะตึงตึง
-------------	--------------

(บุญช่วย แสงอนันต์, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550)

สังเกตว่าลักษณะของการดำเนินการของกับกระสวนจังหวะ มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ กระสวนหลักของทั้งคู่ ใช้กระสวนเดียวกันดังนี้

การดำเนินการทำนอง	-- ฟ ช	ท ด ท ช	-- ฟ ช	ท ด ท ฟ
-------------------	--------	---------	--------	---------

หน้าทับ	-- ทั้งทั้ง	ตึงใจะตึงตึง	-- ทั้งทั้ง	ตึงใจะตึงตึง
---------	-------------	--------------	-------------	--------------

ถอดกระสวนหลักทั้งคู่ได้	-- XX	XXXX	-- XX	XXXX
-------------------------	-------	------	-------	------

และเมื่อเครื่องหนังดำเนินการทำนองด้วยการตีสาย ดังที่ได้แสดงไว้ข้างต้นนี้แล้ว จะต้องตีสายต่อให้จบกระบวนการของการสายอีก ซึ่งจะต้องดำเนินการต่อในทำนองจังหวะต่อไป อีก 1 จังหวะ จึงจะจบกระบวนการของการตีสาย ลักษณะของการตีสายในจังหวะต่อไป เป็นลักษณะของการลดรูปของทำนองหน้าทับให้ถี่ขึ้นอีกเป็นครั้งสุดท้าย ดังนี้

ช่วงที่ 1 : จังหวะที่ 4 – 6

- ตี – ตี	--- ท	--- ช	--- ฟ	ช ฟ	ม ฟ	- ฟ	ม ฟ – ม
- ต - ต	--- ทุ	--- ร	--- ด	ม ร	ด ร	ด ร	--- ทุ

- ทั้งตึงตึง	- โฉะตึงตึง	- ทั้งตึงตึง	- โฉะตึงตึง	-- ทั้งตึง	ทั้งตึงทั้งตึง	-- ทั้งตึง	ทั้งตึง - ทั้ง
--------------	-------------	--------------	-------------	------------	----------------	------------	----------------

- ท	-- ตี ริ	- ริ – ริ	- ตี – ท	ท ตี	ริ ตี	- ฟ – ท	- ตี – ริ
- ทุ	ร	- ฟ – ร	- ด – ท	- ช	ท ช	- ฟ – ทุ	--- ร

ท ตี	ริ
- ช	ท ตี ท

-- ตึง ตึง	- โฉะ - โฉะ	- โฉะ - โฉะ	- โฉะ - โฉะ	- ตึง- ทั้ง	- ตึง- ตึง	- ทั้ง- ตึง	- ตึง- ทั้ง
------------	-------------	-------------	-------------	-------------	------------	-------------	-------------

ตึงทั้ง- ตึง	- ทั้งตึงทั้ง
--------------	---------------

	ท ตี		ท ตี		ท ตี
-- ฟ ช	ท ช	-- ฟ ช	ท ฟ	-- ฟ ช	ท ช

	ท ตี
-- ฟ ช	ท ฟ

-- ทั้งตึง	ทั้งตึงทั้งตึง	-- ทั้งตึง	ทั้งตึงทั้งตึง	-- ทั้งตึง	ทั้งตึงทั้งตึง
------------	----------------	------------	----------------	------------	----------------

-- ทั้งตึง	ทั้งตึงทั้งตึง
------------	----------------

เนื่องจากในจังหวะที่ 4 - 6 เป็นสำนวนที่ปฏิบัติซ้ำกันกับจังหวะที่ 1 - 3 ดังนั้นผลการวิเคราะห์จึงเป็นเช่นเดียวกันกับจังหวะที่ 1 - 3 ทุกประการ

สังเกตว่าท่วงทำนองของหน้าทับในช่วงที่ 1 จังหวะที่ 4 นี้จะมีลักษณะของสำนวนที่ลดรูปให้กระชับขึ้น และคลี่คลายลงจบใน 2 ห้องสุดท้าย เมื่อเครื่องหนังตีมาถึงส่วนนี้ จึงเป็นการจบกระบวนการชุดของการตีสาย

เพลงที่ 3 เพลงเกาะ

ช่วงที่ 2 : จังหวะที่ 7-8

- ตั - ตั	--- ท	--- ซ	--- ฟ	ซ ฟ	ม ฟ	- ฟ	ม ฟ - ม
- ด	--- ทุ	--- ร		ม ร	ด ร	ด ร	--- ทุ

- ทังตังตัง	- โจ๊ะตังตัง	- ทังตังตัง	- โจ๊ะตังตัง	-- ทังตัง	ทังตังทังตัง	-- ทังตัง	ทังตัง - ทัง
-------------	--------------	-------------	--------------	-----------	--------------	-----------	--------------

- ท	-- ตั รึ	- รึ - รึ	- ตั - ท	ท ตั	รึ ตั	- ฟ - ท	- ตั - รึ
- ทุ	ร	- ฟ - ร	- ด - ท	- ซ	ท ซ	- ด - ทุ	--- ร

-- ตัง ตัง	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- ตัง - ทัง	- ตัง - ตัง	- ทัง - ตัง	- ตัง - ทัง
------------	---------------	---------------	---------------	-------------	-------------	-------------	-------------

ท ตั	รึ
- ซ	ท ตั ท

ตังทัง-ตัง	-ทังตังทัง
------------	------------

สำหรับช่วงที่ 2 จังหวะที่ 7-8 นี้ เป็นการดำเนินทำนองซ้ำกับช่วงที่ 1 ในจังหวะที่ 1-2 ดังนั้นผลการวิเคราะห์จึงเป็นเช่นเดียวกัน

เพลงที่ 3 เพลงเกาะ

ช่วงที่ : จังหวะที่ 9

ฟ ร	ฟ ร	ฟ ร	ฟ ช	- รี่	รี่ ตั	ตั ท	ท ช
- ร	ด ร	ด ร	ด ร	ตั ท	ท ช	ช ฟ	ฟ ร
-- ติง ติง	- โจ๊ะ -โจ๊ะ	- โจ๊ะ -โจ๊ะ	- โจ๊ะ -โจ๊ะ	- ติง-ทัง	- ติง-ติง	- ทัง-ติง	- ติง-ทัง

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ช่วงที่ 3 จังหวะที่ 9 ในเพลงเกาะนี้ ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ท ด ร X ฟ ช X ไม่พบการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

การดำเนินทำนองในช่วงที่ 3 จังหวะที่ 9 นี้ ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ท ด ร X ฟ ช X ไม่พบการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด ซึ่งกลุ่มเสียงปัญญามูลดังกล่าวเป็นกลุ่มเสียงที่ใช้ในการดำเนินทำนองมาตั้งแต่ในจังหวะที่ผ่านมา

ลักษณะการดำเนินทำนองในวรรคทำ สำนวนเป็นลักษณะของการบังคับทางแบบเก็บ มีการย่ำสำนวนเดิมและไปคลี่คลายในท้องสุดท้ายของวรรค การย่ำสำนวนทำให้สำนวนเพลงมีความเข้มข้น ส่วนการดำเนินทำนองในวรรครับเป็นสำนวนบังคับทางแบบเก็บเช่นกัน แต่ต่างไปจากสำนวนในวรรคทำ กล่าวคือสำนวนเป็นการไล่เรียงเสียงลงมาอย่างเป็นระบบ คือไล่เสียงลงมาโดยยังคงอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูลอยู่ มิได้ใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนอง

สำหรับทิศทางของกระสวนทำนองในวรรคทำนั้น พบว่ากระสวนของทิศทางดำเนินทำนองในช่วงแรก นับตั้งแต่ห้องที่ 1 – 3 อยู่ในแนวเส้นตรง มิได้ขึ้นหรือลงอย่างชัดเจน จนในช่วงสุดท้ายของวรรคที่แสดงให้เห็นถึงทิศทางในขาขึ้น และกระสวนทำนองในวรรครับ พบว่าทิศทางของกระสวนทำนองเป็นทิศลงตลอดทั้งวรรค

และในประเด็นของจังหวะหน้าทับนั้น ในช่วงที่ 3 จังหวะที่ 1 นี้ บรรเลงจังหวะหน้าทับตามปกติ ไม่มีการตีคลุกหรือตีส่ายจังหวะ

เพลงที่ 3 เพลงเกาะ

ช่วงที่ 3 : จังหวะที่ 10

	ฟ ช		ฟ ช		ฟ ช		ฟ ช
-- ต ร	ฟ ร	-- ต ร	ฟ ด	-- ต ร	ฟ ร	-- ต ร	ฟ ด
-- ทั้ง ทั้ง	ตึงใจะตึงตึง	-- ทั้ง ทั้ง	ตึงใจะตึงตึง	-- ทั้ง ทั้ง	ตึงใจะตึงตึง	-- ทั้ง ทั้ง	ตึงใจะตึงตึง

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ช่วงที่ 3 จังหวะที่ 9 ในเพลงเกาะนี้ ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ท ต ร X ฟ ช X เป็นกลุ่มเสียงเดียวกันกับจังหวะที่ผ่านมา และไม่พบการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

การดำเนินทำนองในช่วงที่ 3 จังหวะที่ 8 นี้ ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ท ต ร X ฟ ช X ไม่พบการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด ลักษณะเฉพาะอันหนึ่งที่ปรากฏในสำนวนดังกล่าว คือการดำเนินทำนองโดยใช้การเหลื่อม ทั้งนี้ในการดำเนินทำนองโดยการใช้การเหลื่อมดังกล่าวนี้ ดำเนินทำนองโดยการซ้ำสำนวน กล่าวคือ เมื่อเริ่มดำเนินทำนองในสำนวนวรรคทำจบลง สำนวนในวรรครับก็ทำการดำเนินทำนองซ้ำสำนวนเดิมกับสำนวนในวรรคทำ

ลักษณะของการดำเนินทำนองดังกล่าวที่ปรากฏนี้ ได้ปรากฏใช้บรรเลงไปแล้วในช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 หากแต่ปรากฏต่างกลุ่มเสียงปัญญามูลกันเท่านั้น ลักษณะเช่นนี้อาจอนุมานจัดเข้าอยู่ในสำนวนประเภท โอด – พัน ได้ ด้วยมีการดำเนินทำนองในโครงสร้างเดียวกัน แต่แตกต่างกันในระดับเสียง อย่างไรก็ตามเนื้อหาในช่วงนี้อาจไม่สามารถจัดกลุ่มสังคีตลักษณะโอด – พัน ได้ เพราะโครงสร้างของเพลงในช่วงนี้ มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่เหมือนกันกับช่วงที่ผ่านมา มิได้มีโครงสร้างร่วมกันอย่างชัดเจนดังตัวอย่างในเพลงเขมรใหญ่ เป็นแต่เพียงบางส่วนเท่านั้นที่อาจจัดเป็นโอด – พันได้

ในประเด็นของทิศทางกระสวนทำนองนั้น พบว่าลักษณะของกระสวนทำนองมีการดำเนินทำนองในทิศทาง ขึ้น สลับลงตลอดทั้งในวรรคทำและวรรครับ

ในส่วนของเครื่องหนังกำกับจังหวะนั้น ช่วงที่ 3 จังหวะที่ 9 นี้เครื่องหนังบรรเลงหน้าทับแบบสาย เพื่อบรรเลงให้สอดคล้องลักษณะของการดำเนินทำนองในทำนองหลัก โดยในการบรรเลงหน้าทับสายนั้น หากพิจารณาดูก็จะพบว่ามีกระสวนที่เป็นหลักเหมือนกันกับทำนองเพลงดังที่ได้แสดงเปรียบเทียบไว้แล้วในช่วงที่ 1 จังหวะที่ 2 ซึ่งสำหรับกระสวนจังหวะหน้าทับนั้น ต้องดำเนินทำนองการตีสายต่อไปอีก 1 จังหวะ ด้วยทำนองที่ลดรูปอีกกึ่งหนึ่งทำนองในกระสวนจังหวะนี้ จึงถือว่าบรรเลงครบกระบวนการสาย ดังนั้นในจังหวะต่อไป ลักษณะของกระสวนจังหวะ จึงยังคงอยู่ในชุดกระบวนการตีสายอีกอันหนึ่ง

เพลงที่ 3 เพลงเกาะ

ช่วงที่ 3 : จังหวะที่ 11

- ช - ช	--- ฟ	--- ร	--- ด	ร ด	ท ด	- ด	ท ด - ท
---	---	---		ท ล	ช ล	ช ล	ฟ

- ทังตังตัง	- โจ๊ะตังตัง	- ทังตังตัง	- โจ๊ะตังตัง	-- ทังตัง	ทังตังทังตัง	-- ทังตัง	ทังตัง - ทัง
-------------	--------------	-------------	--------------	-----------	--------------	-----------	--------------

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

ช่วงที่ 3 จังหวะที่ 11 ของเพลงเกาะนี้ พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ท ด ร X ฟ ช X ในระดับเสียงกลาง พบการใช้หลุมเสียงที่ 7 คือเสียง ลา ร่วมในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองของจังหวะที่ 11 ในเพลงเกาะ พบว่าดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญามูล ท ด ร X ฟ ช X อันเป็นกลุ่มเสียงปัญญามูลเดิมที่บรรเลงในจังหวะที่ผ่านมา แต่พบว่าการดำเนินทำนองนั้น มีการนำเสียงหลุมที่ 7 คือเสียง ลา มาร่วมในการดำเนินทำนองด้วยเช่นกัน

ในวรรคห้า ลักษณะการดำเนินทำนองเป็นลักษณะของการบังคับทาง โดยบรรเลงแบบกรอ แต่ยังคงดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ท ด ร X ฟ ช X ไม่พบการใช้เสียงหลุมมาร่วมในการดำเนินทำนอง ท่วงทำนองในวรรคนี้เป็นท่วงทำนองไล่เสียงเรียงลงมา ส่วนในวรรครับนั้น พบว่าลักษณะการดำเนินทำนองเป็นลักษณะการดำเนินทำนองแบบบังคับเหมือนกัน แต่เป็นลักษณะของการบังคับทางแบบเก็บ มีการไล่เสียงขึ้นลง ทั้งนี้ด้วยจำนวนเป็นลักษณะของการไล่เรียงเสียงขึ้นลง จึงได้นำเอาเสียงหลุมที่ 7 คือเสียง ลา มาใช้ร่วมในการดำเนินทำนอง ลักษณะทิศทางเสียงในวรรครับนี้ เมื่อพิจารณาพบว่าค่อนข้างจะเป็นเส้นตรง ไม่ขึ้นหรือลงอย่างชัดเจนนัก แต่ในวรรคห้า ดำเนินทำนองในทิศทางลงอย่างชัดเจน

สำหรับหน้าทับนั้น ในจังหวะนี้บรรเลงหน้าทับสายอันเป็นหน้าทับสายในชุดสุดท้าย ซึ่งดำเนินต่อมาจากจังหวะที่ผ่านมา สังเกตว่าท่วงทำนองของกระสวนจังหวะจะลดรูปลงจากจังหวะที่ผ่านมา ฟังกระชับขึ้น

เพลงที่ 3 เพลงเกาะ

ช่วงที่ 3 : จังหวะที่ 12

- ท	-- ตั้ รี้	- ตี้	รี้ รี้ - ตี้	ท ตี้	รี้ ตี้	- ฟ - ท	- ตี้ - รี้
- ทุ	ร	- ด - ร	- ด	- ทุ	ท ทุ	- ด - ท	--- ร

-- ติง ติง	- ใจ๊ะ - ใจ๊ะ	- ใจ๊ะ - ใจ๊ะ	- ใจ๊ะ - ใจ๊ะ	- ติง-ทัง	- ติง-ติง	- ทัง-ติง	- ติง-ทัง
------------	---------------	---------------	---------------	-----------	-----------	-----------	-----------

ท ตี้	รี้
- ทุ	ท ตี้ ท

ติงทัง-ติง	- ทังติงทัง
------------	-------------

3.1. กลุ่มเสียงปัญญาจมูล

ช่วงที่ 3 จังหวะที่ 12 ของเพลงเกาะนี้ พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาจมูล ท ด ร X ฟ ทุ X ในระดับเสียงกลาง ไม่พบการใช้เสียงหลุมในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองของช่วงที่ 3 จังหวะที่ 12 ของเพลงเกาะนี้ มีลักษณะการดำเนินทำนองใกล้เคียงกับการดำเนินทำนองในช่วงที่ 1 จังหวะที่ 2 เป็นอันมาก เพียงแต่เปลี่ยนแปลงจำนวนโน้ตวรรคทำนองที่ 3 - 4 ไปเล็กน้อย ส่วนโน้ตวรรครับก็ดำเนินทำนองเช่นเดียวกัน มิได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใด

การดำเนินทำนองในช่วงที่ 1 จังหวะที่ 2 เปรียบเทียบกับการดำเนินทำนอง
ในช่วงที่ 3 จังหวะที่ 12

- ท	-- ตั้ รี้	- รี้ - รี้	- ตี้ - ท	- ท	-- ตั้ รี้	- ด	ร ร - ด
- ทุ	ร	- ฟ - ร	- ด - ท	- ทุ	ร	- ดุ - ร	- ด

บริเวณที่วงกลมไว้คือส่วนที่แตกต่างกัน

ลักษณะการดำเนินทำนองในช่วงที่ 3 จังหวะที่ 12 ของเพลงเกาะนี้ มีความพิเศษอยู่ที่
 จำนวนของเพลงไม่ได้จบลงในห้องที่ 8 แต่ดำเนินทำนองต่อล้าเข้ามาข้างหน้าอีก 2 ห้อง ส่งผลให้
 การบรรเลงหน้าทับต้องบรรเลงล้าต่อมาอีก 2 ห้องเช่นเดียวกับจำนวนเพลง เพื่อให้ลงจบพอดี
 การบรรเลงหน้าทับให้ล้ามาอีก 2 ห้องเพลงนี้เองเรียกตีคลุก ซึ่งต้องปฏิบัติเช่นเดียวกันกับในช่วงที่
 1 ช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 ทุกประการ

ดังนั้นเมื่อทำการปรับหน้าทับให้ตีคลุกเข้ากับจำนวนเพลง สามารถบันทึกโน้ตหน้าทับที่
 บรรเลงกับจำนวนดังกล่าวได้ดังนี้

-- ดิง ดิง	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- ดิง-ทัง	- ดิง-ดิง	- ทัง-ดิง	- ดิง-ทัง
------------	--------------	--------------	--------------	-----------	-----------	-----------	-----------

ดิงทัง-ดิง	- ทังดิงทัง
------------	-------------

บริเวณที่วงกลม คือส่วนที่ตัดมาจากอัตราจังหวะชั้นเดียว เพื่อคลุกทำนองเข้าให้พอดีกับ
 จำนวนเพลงที่ล้าออกมา 2 ห้อง

สำหรับกระสวนทิศทางของเสียงนั้นในวรรคทำทิศทางดำเนินไปในทางขาลง ส่วนในวรรค
 รับ กระสวนทิศทางของเสียงดำเนินทำนองไปสู่ทิศทางขึ้น ก่อนจะหันกลับมาดำเนินทำนองทิศขา
 ลงใน 2 ห้องสุดท้ายที่ล้าออกมา

เพลงที่ 3 เพลงเกาะ

ช่วงที่ 3 : จังหวะที่ 13 - 16

พร	พร	พร	ฟช	-ริ	ริดี	ดีท	ทช
-ร	ดร	ดร	ดร	ดีท	ทช	ชฟ	พร

	ฟช		ฟช		ฟช		ฟช
--ดร	พร	--ดร	ฟด	--ดร	พร	--ดร	ฟด

-ช-ช	---ฟ	---ร	---ด	ริดี	ทดี	-ดี	ทดี-ท
---ช	---ด	---ล		ทล	ชล	ชล	ฟ

-ท	--ดีริ	-ดี	ริริ-ดี	ทดี	ริดี	-ฟ-ท	-ดี-ริ
-ทุ	ร	-ด-ร	-ด	-ช	ทช	-ด-ท	---ร

ทดี	ริ
-ช	ทดีท

สำหรับช่วงที่ 3 จังหวะที่ 13-16 เป็นการดำเนินทำนองซ้ำกับช่วงที่ 3 จังหวะที่ 9-12 ดังนั้นผลการวิเคราะห์จึงเป็นเช่นเดียวกัน

เพลงที่ 4 เพลงระกำ

จังหวะที่ 1

- ด	ร ม	- ฟ - ล		- ด	ร ม	ร ม	ฟ ช ช
- ชุ	- ด	- ด	ช ฟ ม ร	- ชุ	- ด	ร ด	ชุ

-- ดิง ดิง	- ใจะ - ใจะ	- ใจะ - ใจะ	- ใจะ - ใจะ	- ดิง-ทัง	- ดิง-ดิง	- ทัง-ดิง	- ดิง-ทัง
------------	-------------	-------------	-------------	-----------	-----------	-----------	-----------

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

เพลงระกำ จังหวะที่ 1 นี้ ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ด ร ม X ช ล X ในระดับเสียงเพียงขอบบน พบการใช้หลุมเสียงที่ 4 คือเสียง ฟา เข้าร่วมในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 1 ของเพลงระกำนี้ พบว่ามีการเปลี่ยนกลุ่มเสียงปัญญามูลในการดำเนินทำนองจากเพลงที่ผ่านมา กล่าวคือ จังหวะสุดท้ายของเพลงเกาะนั้น ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ท ด ร X ฟ ช X เมื่อเปลี่ยนมาเป็นเพลงระกำ ก็เปลี่ยนมาดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญามูล ด ร ม X ช ล X ซึ่งกระทำการเปลี่ยนกลุ่มเสียงห่างกันเป็นคู่ 2 ซึ่งถือเป็นคู่กระด้างในทางดนตรีไทย แต่ถ้าหากพิจารณาในจังหวะที่ 1 นี้จะพบว่ามีการใช้หลุมเสียงร่วมในกาตราดำเนินทำนองด้วย อนุมานได้ว่าเพื่อเป็นการเชื่อมสำนวนให้เรียบขึ้น ถึงแม้จะเปลี่ยนเสียงไปแล้ว แต่เสียงหลุมที่ร่วมในการดำเนินทำนองจะช่วยเชื่อมสำนวนได้ดีอีกประการหนึ่ง

การดำเนินทำนองในวรรคทำในช่วงต้นนั้น เริ่มดำเนินทำนองอยู่ภายในกลุ่มเสียงปัญญามูล ไม่มีการใช้หลุมเสียง และในช่วงท้ายของวรรคทำลักษณะการดำเนินทำนองเป็นแบบบังคับทาง มีลักษณะของการไล่เรียงเสียงลงไปหาทางในทางต่ำ ส่วนการดำเนินทำนองในวรรครับนั้น พบว่าช่วงต้นของวรรค ดำเนินทำนองซ้ำกันกับวรรคทำทุกประการ ในช่วงท้ายลักษณะการดำเนินทำนองจึงเปลี่ยนเป็นกึ่งบังคับทาง มีการใช้เสียงหลุมเข้าร่วมในการดำเนินทำนอง

ทิศทางของกระสวนทำนองในวรรคทำเป็นทิศทางลง ส่วนในวรรครับนั้นทิศทางค่อนข้างเป็นเส้นตรงไม่ขึ้นหรือลงอย่างชัดเจน ส่วนประเด็นเรื่องหน้าทับนั้น คงดำเนินทำนองโดยการบรรเลงหน้าทับปกติ มิได้มีการตีคลุกหรือสาย

เพลงที่ 4 เพลงระกำ

จังหวะที่ 2

- ด - ช	- ล - ค	- ร - ค	- ล - ช	ช ช	- ล - ค	- ร - ค	- ล - ช
- ช - ช	- ล - ค	- ร - ค	- ล - ช	- ช	- ล - ค	- ร - ค	- ล - ช

-- ดิง ดิง	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- ดิง - ทัง	- ดิง - ดิง	- ทัง - ดิง	- ดิง - ทัง
------------	---------------	---------------	---------------	-------------	-------------	-------------	-------------

3.1. กลุ่มเสียงปัญญาจมูล

เพลงระกำ จังหวะที่ 2 นี้ยังคงดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญาจมูล ต ร ม X ช ล X และไม่พบการใช้หลุมเสียงเข้าร่วมในกาตราเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

การดำเนินทำนองในจังหวะที่ 2 นี้ ดำเนินทำนองในระดับเสียงเดิมจากจังหวะที่ 1 ยังไม่มีการเปลี่ยนระดับเสียง แตกต่างไปจากจังหวะที่ 1 เฉพาะเรื่องของการใช้หลุมเสียงในการดำเนินทำนองเท่านั้น

หากพิจารณาดูทั้งในวรรคห้าและวรรครีบ จะเห็นว่ามีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือสำนวนทั้งที่ปรากฏในวรรคห้าและวรรครีบ ดูประหนึ่งเป็นการปฏิบัติซ้ำสำนวนกัน โดยสังเกตว่าทั้ง 2 วรรคนี้ มีการเปลี่ยนสำนวนเฉพาะในห้องแรกเท่านั้น ส่วนอีก 3 ห้องที่เหลือพบว่าดำเนินทำนองเหมือนกัน จึงอนุมานได้ว่าเป็นการดำเนินทำนองซ้ำกัน แต่มีการเปลี่ยนวิธีการบรรเลงในช่วงต้นใหม่ เพื่อแก้เรียบ

กระสวนทิศทางในการดำเนินทำนอง ของวรรคห้า นั้นในช่วงแรกกระสวนดำเนินทำนองในชาขึ้น ก่อนจะเริ่มดำเนินทำนองลงต่ำในช่วงท้ายของวรรค ซึ่งลักษณะกระสวนทิศทางดังกล่าวเป็นกระสวนทิศทางเดียวกันกับวรรครีบ ด้วยเป็นสำนวนที่ปฏิบัติซ้ำกัน

สำหรับประเด็นเรื่องของกระสวนจังหวะหน้าทับนั้น พบว่ายังคงดำเนินทำนองในหน้าทับปกติ มิได้ใช้วิธีการตีคลูกหรือการตีสายแต่อย่างใด

เพลงที่ 4 เพลงระกำ

จังหวะที่ 4

ร ม	ช ล	ด ร	ด ล	ช ล	ช ม
- ด	ร ม	ด ล	ช ม	ช ม	ร ด

-- ดิง ดิง	- โจ๊ะ -โจ๊ะ	- โจ๊ะ -โจ๊ะ	- โจ๊ะ -โจ๊ะ	- ดิงทั้งดิง	- ทั้งดิงทั้ง
------------	--------------	--------------	--------------	--------------	---------------

3.1. กลุ่มเสียงปัญญาจมูล

เพลงระกำ จังหวะที่ 4 นี้ ยังคงดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญาจมูล ด ร ม X ช ล X และไม่พบการใช้หลุมเสียงเข้าร่วมในกาตราเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในช่วงนี้ พบว่ายังคงดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาจมูลเดิมจากจังหวะที่ผ่านมา และไม่พบการใช้เสียงหลุมเข้าร่วมในการดำเนินทำนองแต่อย่างใด ลักษณะพิเศษของสำนวนในช่วงนี้พบว่า การดำเนินทำนองดำเนินทำนองไม่ครบจังหวะหน้าทับ กล่าวคือ เป็นการดำเนินทำนองเพียง 6 ห้องเพลงเท่านั้น ซึ่งตามปกติจะต้องบรรเลงให้ครบ 8 ห้องเพลง จึงจะครบกระสวนจังหวะหน้าทับ ดังนั้นเมื่อเหลือเพียง 6 ห้อง จึงต้องบรรเลงหน้าทับแบบคลุก เพื่อให้เข้ากับทำนองที่ขาดหายไป

โดยในการตีคลุกในเพลงระกำนี้ ใช้แนวทางเดียวกันกับการตีคลุกในเพลงเกาะ คือ นำเอาอัตราจังหวะชั้นเดียวเข้าร่วมในอัตราจังหวะสองชั้น ดังนั้นกระสวนจังหวะหน้าทับเมื่อบรรเลงมาได้ครึ่งหนึ่ง จึงตัดเอากระสวนจังหวะของอัตราจังหวะชั้นเดียวมาใส่ทันที เพื่อให้กระสวนจังหวะจบลงในตำแหน่งที่ขาด สามารถเขียนโน้ตกำกับกระสวนจังหวะได้ดังนี้

-- ดิง ดิง	- โจ๊ะ -โจ๊ะ	- โจ๊ะ -โจ๊ะ	- โจ๊ะ -โจ๊ะ	- ดิงทั้งดิง	- ทั้งดิงทั้ง
------------	--------------	--------------	--------------	--------------	---------------

บริเวณที่วงกลมไว้ คือบริเวณที่นำเอาอัตราจังหวะชั้นเดียวเข้ามา เพื่อรวบให้พอดีกับการดำเนินทำนองที่มีเพียง 6 ห้องเพลงเท่านั้น

ลักษณะของสำนวนในการดำเนินทำนอง เป็นสำนวนที่มีการดำเนินทำนองแบบบังคับทางแบบเก็บ ทิศทางในการดำเนินทำนองนั้นในวรรคทำ นับตั้งแต่ห้องที่ 1 – 4 ช่วงต้นของวรรคมีทิศทางไล่เสียงขึ้น โดยยังคงดำเนินทำนองไล่เสียงในกลุ่มเสียงปัญญามูลเท่านั้น ไม่พบการใช้หลุม และในช่วงท้ายของวรรค จึงเริ่มหันไปดำเนินทำนองไล่เสียงในทิศทางขาลง

ลักษณะการดำเนินทำนองในวรรครับ นับตั้งแต่ห้องที่ 5 – 6 เป็นลักษณะของการดำเนินทำนองแบบเก็บ เช่นเดียวกับกับวรรคทำ สำหรับกระสวนทิศทางทำนองนั้น พบว่าทิศทางของกระสวนทำนองดำเนินทำนองไปหาทางต่ำ แม้จะเป็นวรรคช่วงสั้น ๆ แต่ก็แสดงอาการไล่เสียงลงต่ำอย่างชัดเจน

เพลงที่ 4 เพลงระกำ

จังหวะที่ 4

- ฟ ฟ	ฟ ฟ	ช ล	ด ล	- ม	ร ม ม	ช ล	
ม	ม ม	ม ฟ	ช ฟ	ร ด	ร	ร ม	ช ฟ ม ร

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

เพลงระกำ จังหวะที่ 4 นี้ ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ด ร ม X ช ล X แต่พบการใช้เสียงหลุมที่ 4 คือเสียง ฟา ร่วมในการดำเนินทำนองด้วย

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในจังหวะที่ 4 นี้ ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ด ร ม X ช ล X แต่พบว่าทั้งในวรรคห้าและวรรคห้านั้น มีการใช้เสียงหลุมที่ 4 คือเสียง ฟา มาร่วมในการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองในวรรคห้า นั้น ลักษณะการดำเนินทำนองเป็นแบบบังคับทางแบบเก็บ ทั้งนี้ในกาจดำเนินทำนองนั้น ใช้เสียงหลุมเป็นหลักในการดำเนินทำนอง โดยอยู่ในรูปของการซ้ำเสียงถี่ ๆ ก่อนที่จะคลี่คลายในช่วงท้ายของวรรค

ส่วนในวรรคห้านั้น ลักษณะการดำเนินทำนอง เป็นลักษณะบังคับทางแบบเก็บเช่นเดียวกับวรรคห้า และหากพิจารณาให้ละเอียดจะพบว่าโครงสร้างของวรรคห้าและวรรคห้านั้น เป็นโครงสร้างเดียวกัน เพียงแต่เปลี่ยนระดับเสียงและเปลี่ยนจำนวนบ้าง

- ฟ ฟ	ฟ ฟ	ช ล	ด ล	- ม	ร ม ม	ช ล	
ม	ม ม	ม ฟ	ช ฟ	ร ด	ร	ร ม	ช ฟ ม ร

บริเวณที่วงกลมไว้ คือจำนวนที่มีความแตกต่างกันระหว่างวรรคห้าและวรรคห้านั้น ส่วนจำนวนที่เหลือสังเกตว่าอยู่ในโครงสร้างเดียวกัน เพียงแต่มีการบรรเลงต่างระดับเสียง

ส่วนทิศทางของวรรคห้า นั้น ช่วงต้นเริ่มด้วยการย้ายอยู่กับที่ก่อนจะเปลี่ยนไปสู่ทิศทางในข้างต่ำ ซึ่งกระสวนทิศทางของทำนองในวรรคห้า มีลักษณะเช่นเดียวกับวรรคห้าทุกประการ

เพลงที่ 4 เพลงระกำ

จังหวะที่ 5-8

- ด	ร ม	- ฟ- ล		- ด	ร ม	ร ม	ฟ ชช
- ชุ	- ด	- ด	ช ฟ ม ร	- ชุ	- ด	ร ด	ชุ

- ด- ช	- ล- ด	- ร- ด	- ล- ช	ชช	- ล- ด	- ร- ด	- ล- ช
- ชุ- ชุ	- ล- ด	- ร- ด	- ล- ชุ	- ชุ	- ล- ด	- ร- ด	- ล- ชุ

ร ม	ช ล	ด ร	ด ล	ช ล	ช ม
- ด	ร ม	ด ล	ช ม	ช ม	ร ด

- ฟ ฟ	ฟ ฟ	ช ล	ด ล	- ม	ร ม ม	ช ล	
ม	ม ม	ม ฟ	ช ฟ	ร ด	ร	ร ม	ช ฟ ม ร

สำหรับ จังหวะที่ 5-8 เป็นการดำเนินทำนองซ้ำกับ จังหวะที่ 1-4 ดังนั้นผลการวิเคราะห์จึงเป็นเช่นเดียวกัน

เพลงที่ 4 เพลงระกำ

จังหวะที่ 9

	- ช - ช	- ด - ล	- ช - ม	- ม	ร ร - ม	ช ช	- ล - ด
--- ช		- ด - ล	- ช - ุ	- ุ - ล	- ม	- ช	- ล - ด

3.1. กลุ่มเสียงปัญหา

เพลงระกำ จังหวะที่ 9 นี้ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญหา ด ร ม X ช ล X ไม่พบเสียงหลุมในการร่วมดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

สำนวน จังหวะที่ 9 นี้ ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงเพียงออบน ไม่พบหลุมเสียงในการร่วมดำเนินทำนอง ซึ่งเป็นกลุ่มเสียงเดิมที่ใช้ในการดำเนินทำนองมาในจังหวะที่ผ่านมา เพียงแต่ในจังหวะที่ 9 นี้ไม่พบการใช้หลุมเสียง

ลักษณะการดำเนินทำนองในวรรคห้า เป็นสำนวนทางพื้นในช่วงต้นดำเนินทำนองคล้ายสำนวนเท่า คือดำเนินทำนองยืนพื้นในเสียง ซอล เพียงเสียงเดียว และในช่วงท้าย จึงดำเนินทำนองไปสู่ทิศทางโนเสียงต่ำ

การดำเนินทำนองในวรรคห้านี้ เป็นลักษณะของการดำเนินทำนองทางพื้น ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญหา ลักษณะของทิศทางกระสวนทำนองนั้น ดำเนินทำนองไล่เสียงสูงขึ้นเสียงสุดท้ายที่จบในวรรคห้านี้ ถือเป็นการใช้เสียงแรกในกลุ่มเสียงปัญหา ซึ่งการจบด้วยดังกล่าว จะทำให้สำนวนเพลงลงจบอย่างสมบูรณ์ ฟังแล้วโล่ง และนิยมใช้เป็นเสียงสุดท้ายในการจบวรรคในชนบดนตรีไทย

เพลงที่ 4 เพลงระกำ

จังหวะที่ 10

ด	- ดี้ ดี้	- ดี้	- รั - มี่	- ล	ล ล	ซ ซ	ฟ ฟ - ม
---	ซ	- ซ	---	ม	- ล - ล	- ซ	- ฟ

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

เพลงระกำ จังหวะที่ 10 ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ด ร ม X ซ ล X และ
กลุ่มเสียงปัญญามูล ฟ ซ ล X ด ร X

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองของเพลงระกำ จังหวะที่ 10 นี้ ดำเนินทำนองอยู่ 2 กลุ่มเสียง
ปัญญามูล โดยในวรรคทำดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ด ร ม X ซ ล X ส่วนในวรรครับ
นั้นเปลี่ยนไปดำเนินทำนองกลุ่มเสียงปัญญามูล ฟ ซ ล X ด ร X

ลักษณะการดำเนินทำนองในวรรคทำช่วงต้น จะดำเนินทำนองคล้ายสำนวนเท่า คือ
ดำเนินทำนองยืนอยู่เพียงเสียงโดเสียงหนึ่งเพียงเสียงเดียวคือเสียง โด จากนั้นในช่วงท้ายจึงเริ่ม
ดำเนินทำนองไปในทางเสียงสูง

ลักษณะการดำเนินทำนองในวรรครับ ช่วงแรกการดำเนินทำนองเป็นการเน้นย้ำเสียง ลา
ก่อนจะเริ่มผันทำนองไปเป็นเสียงอื่น ๆ ในลักษณะของการเรียงเสียงจากสูงคือเสียง ลา ไปหาเสียง
ต่ำ คือเสียง มี ในช่วงสุดท้ายตอนจบวรรค

ทิศทางของการเคลื่อนที่ทำนองในวรรคทำ ทิศทางในช่วงต้นเป็นการย้ำอยู่กับที่ และ
เคลื่อนที่ไปในทางสูงเมื่อช่วงท้ายของวรรค ส่วนในวรรครับนั้น ลักษณะของการเคลื่อนที่ทำนอง
จะเคลื่อนที่ไปในทิศทางต่ำ ซึ่งแตกต่างจากวรรคทำ ทั้งนี้สำนวนในวรรครับเมื่อทิศทางเสียง
เคลื่อนที่ในทางต่ำ จะส่งผลให้สำนวนจบลงอย่างสมบูรณ์

เพลงที่ 4 เพลงระกำ

จังหวะที่ 11

---ร	-ด	ฟฟ	ซซ-ล	--ดี	ดีดี	ฟฟ	ซซ-ล
---ลู	-ซ-ฟ	-ซ	-ลู	ด	-ฟ	-ซ	-ลู

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

เพลงระกำ จังหวะที่ 11 ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ฟ ซ ล X ดร X เพียงอย่างเดียว ไม่ปรากฏกลุ่มเสียงปัญญามูลอื่น หรือการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองใน จังหวะที่ 11 นี้ ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มปัญญามูล ฟ ซ ล X ดร X ในระดับเสียงซวา อันเป็นกลุ่มเสียงเดิมที่ใช้ในการบรรเลงเมื่อจังหวะที่ผ่านมา และไม่พบการใช้หลุมเสียงร่วมในการดำเนินทำนอง

ท่วงทีในการดำเนินทำนองในวรรคทำ เป็นลักษณะของสำนวนทางพื้น ต้องใช้การแปรทำนองเป็นหลักสำคัญเมื่อต้องบรรเลงรวมวง ลักษณะของกระสวนทิศทางการเคลื่อนที่ พบว่ากระสวนทำนองดำเนินทำนองเคลื่อนที่จากระดับเสียงต่ำ ไปหาระดับเสียงสูง

ท่วงทำนองในการดำเนินทำนองในวรรครับ เป็นลักษณะของสำนวนทางพื้น เช่นเดียวกับกับวรรคทำ ซึ่งสำนวนดังกล่าวจะต้องใช้วิธีการแปรทำนองเมื่อต้องบรรเลงรวมวง ลักษณะของกระสวนทิศทางการเคลื่อนที่พบว่ากระสวนทำนองดำเนินทำนองเคลื่อนที่จากระดับเสียงต่ำ ไปหาเสียงสูง เช่นเดียวกันอีกกับในวรรคทำ

ดังนั้นเมื่อกระสวนทำนองมีทิศทางในการเคลื่อนที่มุ่งสูงไปหาเสียงสูง ทั้งวรรคทำและวรรครับ สำนวนเพลงในจังหวะดังกล่าวจึงเป็นสำนวนที่มีความเข้มข้นทางด้านการเคลื่อนที่ของท่วงทำนอง ที่มีการเน้นเสียงไปทางสูง ซึ่งหากพิจารณาในจังหวะถัดไปจะพบว่าทิศทางการเคลื่อนที่ทำนองจะลงต่ำ ดังนั้นจึงอาจอนุมานได้ว่า สำนวนดังกล่าวเป็นสำนวนที่ผู้ประพันธ์ได้วางไว้ให้ดำเนินทำนองอย่างเข้มข้นในทางสูง ก่อนจะผันทำนองลงสู่เสียงต่ำในตอนจบของเพลง

เพลงที่ 4 เพลงระกำ

จังหวะที่ 12

-- ดิล	ช ล	-- ดิล	ช	-ร-ร	ร-ฟ	-ลชฟ	-ม-ร
	ช ฟ		ช ฟ ฟ	-ล	ล -ฟ	-ลชฟ	-ฟ-ล

3.1. กลุ่มเสียงปัญญามูล

เพลงระกำ จังหวะที่ 12 ดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล ฟ ช ล X ด ร X พบการใช้เสียงหลุมที่ 7 คือ เสียง มี ร่วมในการดำเนินทำนอง

3.2. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ลักษณะการดำเนินทำนองของเพลงระกำ ในจังหวะสุดท้ายนี้ พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในระดับเสียงซวา พบการใช้หลุมเสียงที่ 7 คือ เสียง มี ร่วมในการดำเนินทำนอง โดยปรากฏในวรรครับห้องสุดท้าย

การดำเนินทำนองในวรรคทำนองนั้น ลักษณะของการดำเนินทำนอง เป็นการดำเนินทำนองโดยการเหลื่อม ส่วนวนที่ใช้เป็นส่วนวนที่ดำเนินทำนองคล้ายกัน แต่ในส่วนท้ายเปลี่ยนเสียงลูกตกให้แตกต่างกัน เพื่อให้ส่วนวนได้สร้างความต่อเนื่องเชื่อมโยงไปยังอีกวรรคหนึ่งได้

-- ดิล	ช ล	-- ดิล	ช
	ช ฟ		ช ฟ ฟ

บริเวณที่วงกลมไว้คือเสียงลูกตกที่ดำเนินทำนองต่างกัน เพื่อเอื้อประโยชน์ให้การเชื่อมโยงส่วนวนไปสู่ส่วนวนในวรรครับ

การดำเนินทำนองในวรรครับนั้น ลักษณะของการดำเนินทำนอง กิ่งดำเนินทำนองและกิ่งบังคับทาง กล่าวคือในห้องที่ 5-6 เป็นลักษณะของส่วนวนดำเนินทำนอง แต่ในห้องที่ 7-8 เป็นลักษณะของส่วนวนบังคับทาง อีกทั้งส่วนวนในวรรครับนี้ ถือเป็นส่วนวนจบสุดท้ายของเพลงเรื่อง ชมสมุทร ดังนั้นในช่วงสุดท้ายของเพลง จึงได้ดำเนินทำนองแบบบังคับทางไว้เพื่อให้ทุกเครื่องได้บรรเลงพร้อมกัน อันเป็นสัญญาณเพื่อบอกให้รู้ว่าเป็นการลงจบเพลง ส่วนการเคลื่อนที่ของกระสวนทิศทางนั้นในวรรคทำนองไปทางอยู่ยากกับที่ ส่วนในวรรครับพบว่า เป็นการเคลื่อนที่ลงต่ำ อันเป็นการแสดงถึงภาวะการณ์จบอย่างสมบูรณ์

เพลงที่ 4 เพลงระกำ

จังหวะที่ 13 - 16

	-ช-ช	-ดี-ล	-ช-ม	-ม	รร-ม	ชช	-ล-ดี
---ช		-ด-ล	-ช-ท	-ท-ล	-ม	-ช	-ล-ด

	-ดี-ดี	-ช-ดี	-ริ-มิ	-ล	ลล	ชช	ฟฟ-ม
---ด		-ร-ด	---ม	-ล-ล	-ช	-ฟ	

---ร	-ด	ฟฟ	ชช-ล	--ดี	ดีดี	ฟฟ	ชช-ล
---ล	-ช-ฟ	-ช	-ล	ด	-ฟ	-ช	-ล

--ดีล	ชล	--ดีล	ช	-ร-ร	ร-ฟ	-ลชฟ	-ม-ร
	ชฟ		ชฟ ฟ	-ล	ล-ฟ	-ลชฟ	-ท-ล

สำหรับ จังหวะที่ 13-16 เป็นการดำเนินทำนองซ้ำกับ จังหวะที่ 9 - 12 ดังนั้นผล
การวิเคราะห์จึงเป็นเช่นเดียวกัน

สรุปผลการวิเคราะห์ทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทรา

จากการวิเคราะห์ทำนองหลักเพลงเรื่องชมสมุทรา อัตราร้อยสองชั้น สามารถสรุปผลการวิเคราะห์โดยจำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. รูปแบบหรือสังคีตลักษณ์

เพลงเรื่องชมสมุทราอัตราร้อยสองชั้นนี้ ประกอบด้วยเพลงเล็ก ๆ ภายในจำนวน 4 เพลง ได้แก่ เพลงชมสมุทรา เพลงโฉลก เพลงเกาะ และเพลงระกำ ทั้งนี้ในการบันทึกสังคีตลักษณ์ ใช้เกณฑ์ในการแบ่งจำแนกตามเพลงต่าง ๆ ซึ่งสามารถเขียนสังคีตลักษณ์ของของเพลงเรื่องเพลงนี้ได้ดังนี้

เพลงชมสมุทรา	ก ข ค ข ง ง
เพลงโฉลก	ก ข ก ค
เพลงเกาะ	ก ก ข ค ค
เพลงระกำ	ก ก ข ข

2. จังหวะ

เพลงเรื่องชมสมุทรา อัตราร้อยสองชั้นนี้ ใช้หน้าทับปรบไปอัตราร้อยสองชั้นในการตีกำกับจังหวะ แต่ทั้งนี้เฉพาะในเพลงเกาะและเพลงระกำนั้น ทำนองเพลงดำเนินทำนองเกินและขาดอยู่ จึงต้องใช้วิธีการบรรเลงหน้าทับแบบพิเศษเรียกการตีคลูกและตีสาย จึงทำให้จังหวะหน้าทับที่ใช้ตีพิเศษออกไป ส่วนเพลงอื่น ๆ นอกเหนือจาก 2 เพลงนี้ตีตามปกติ สามารถสรุปความยาวของอัตราร้อยสองชั้นหน้าทับในเพลงเรื่องชมสมุทราได้ดังนี้

เพลงชมสมุทรา	มีอัตราร้อยสองชั้นหน้าทับทั้งหมด	12	จังหวะ
เพลงโฉลก	มีอัตราร้อยสองชั้นหน้าทับทั้งหมด	7	จังหวะ
เพลงเกาะ	มีอัตราร้อยสองชั้นหน้าทับทั้งหมด	16	จังหวะ
	และมีการตีคลูกจังหวะทั้งหมด	5	ครั้ง
	ที่จังหวะที่ 2 , 5 , 8 , 12 และ 16		
เพลงระกำ	มีอัตราร้อยสองชั้นหน้าทับทั้งหมด	16	จังหวะ
	และมีการตีคลูกจังหวะทั้งหมด	2	ครั้ง
	ที่จังหวะที่ 3 และ 7		

3. กลุ่มเสียงพยัญมูล

กลุ่มเสียงพยัญมูลที่ปรากฏในเพลงเรื่องชมสมุทร อัคราจังหวัดสองชั้นนี้ พบว่ามีการดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูลอย่างหลากหลาย สามารถสรุปกลุ่มเสียงพยัญมูลในแต่ละเพลงได้ดังนี้

3.1. เพลงชมสมุทร

จังหวัดที่ 1	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ฟ ชล X ดร X
จังหวัดที่ 2	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ฟ ชล X ดร X
จังหวัดที่ 3	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ฟ ชล X ดร X
จังหวัดที่ 4	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ฟ ชล X ดร X
จังหวัดที่ 5	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ฟ ชล X ดร X
จังหวัดที่ 6	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ฟ ชล X ดร X
จังหวัดที่ 7	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ฟ ชล X ดร X
จังหวัดที่ 8	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ฟ ชล X ดร X
จังหวัดที่ 9	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ด ร ม X ชล X
จังหวัดที่ 10	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ด ร ม X ชล X
จังหวัดที่ 11	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ด ร ม X ชล X
จังหวัดที่ 12	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ด ร ม X ชล X

3.2. เพลงโจลก

จังหวัดที่ 1	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ท ดร X ฟ ช X
จังหวัดที่ 2	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ท ดร X ฟ ช X และ ม ฟ ช X ท ด X
จังหวัดที่ 3	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ท ดร X ฟ ช X
จังหวัดที่ 4	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ท ดร X ฟ ช X
จังหวัดที่ 5	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ท ดร X ฟ ช X และ ม ฟ ช X ท ด X
จังหวัดที่ 6	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ท ดร X ฟ ช X
จังหวัดที่ 7	ดำเนินงานองในกลุ่มเสียงพยัญมูล	ม ฟ ช X ท ด X

จังหวะที่ 9	ดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญามูล	ด ร ม X ซ ล X
จังหวะที่ 10	ดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญามูล	ด ร ม X ซ ล X และ ฟ ซ ล X ด ร X
จังหวะที่ 11	ดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญามูล	ฟ ซ ล X ด ร X
จังหวะที่ 12	ดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญามูล	ฟ ซ ล X ด ร X
จังหวะที่ 13	ดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญามูล	ด ร ม X ซ ล X
จังหวะที่ 14	ดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญามูล	ด ร ม X ซ ล X และ ฟ ซ ล X ด ร X
จังหวะที่ 15	ดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญามูล	ฟ ซ ล X ด ร X
จังหวะที่ 16	ดำเนินทำนองในกลุ่มเสียงปัญญามูล	ฟ ซ ล X ด ร X

4. ลักษณะการดำเนินทำนอง

เพลงเรื่องชมสมุทร อัตรากังหระสองชั้นนี้ ลักษณะการดำเนินทำนองนั้นพบว่าสำนวนโดยส่วนใหญ่เป็นลักษณะของสำนวนทางพื้น ต้องอาศัยการแปรทำนองเมื่อต้องบรรเลงรวมวง มีบางเพลงที่พบสำนวนบังคับทาง เช่นในเพลงโกลก จังหวะที่ 3 เพลงเกาะในช่วงที่ 1 จังหวะที่ 1 เป็นต้น แต่สำนวนที่บังคับทางดังกล่าวนี้ อาจสามารถแปรทำนองได้บ้าง ดังนั้นอาจกล่าวโดยภาพรวมเกี่ยวกับลักษณะของการดำเนินทำนองในเพลงเรื่องชมสมุทรได้ว่าเป็นเพลงทางพื้น มีบังคับทางในบางจังหวะบางวรรคเท่านั้น

นอกจากในเรื่องของลักษณะการดำเนินทำนองเพลงประเภทเพลงทางพื้นแล้ว ในเพลงเรื่องชมสมุทร ยังมีเพลงที่สำนวนทำนองจบล้ามาจากหน้าทับ และจบขาดจากจังหวะหน้าทับด้วย เพลงดังกล่าวได้แก่เพลงเกาะและเพลงระกำ

เพลงเกาะนั้นสำนวนทำนองในช่วงที่ 1 จังหวะที่ 2 และจังหวะที่ 5 ช่วงที่ 2 จังหวะที่ 8 และช่วงที่ 3 จังหวะที่ 11 และจังหวะที่ 16 เป็นสำนวนที่จบล้าจากหน้าทับมาอีก 2 ห้อง ลักษณะการดำเนินทำนองเช่นนี้เป็นลักษณะพิเศษ ที่พบเฉพาะในเพลงนี้เท่านั้น ซึ่งเป็นเจตนาของครุหนูด้าผู้ประพันธ์ ที่ต้องการให้สำนวนทำนองเป็นเช่นนี้ และลักษณะการดำเนินทำนองพิเศษ

เพลงระก้านั้น จำนวนทำนองได้ขาดหายไป 2 ห้อง ไม่ครบจังหวะหน้าทับ โดยช่วงที่ขาดหายไปนั้นอยู่ในจังหวะที่ 3 และ 7 ซึ่งก็เป็นเจตนาของครุฑนาคผู้ประพันธ์ ที่ต้องการให้จำนวนทำนองเป็นลักษณะเช่นนี้ การดังกล่าวจึงอาจถือเป็นลักษณะการดำเนินทำนองที่เป็นลักษณะพิเศษของเพลงนี้เช่นกัน

5. เอกลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในเพลงเรื่องชมสมุทร

จากการวิเคราะห์เพลงเรื่องชมสมุทร พบว่าเพลงเรื่องดังกล่าวมีเอกลักษณะเฉพาะในการดำเนินทำนองที่มีความโดดเด่นในลักษณะดังต่อไปนี้

5.1. ระดับเสียงที่ใช้ในการดำเนินทำนอง ระดับเสียงที่ใช้ในการดำเนินทำนองของเพลงเรื่องดังกล่าวนี้ พบว่าดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล 4 กลุ่มเสียงดังนี้คือ กลุ่มเสียงปัญญามูล ฟ ซ ล X ด ร X กลุ่มเสียงปัญญามูล ด ร ม X ซ ล X กลุ่มเสียงปัญญามูล ท ด ร X ม ฟ X และกลุ่มเสียงปัญญามูล ม ฟ ซ X ท ด X ซึ่งการดำเนินทำนองที่มีระดับเสียงแตกต่างกันมากถึง 4 กลุ่มเสียงนี้ ย่อมทำให้เพลงมีความโดดเด่นในเรื่องระดับเสียงเป็นอย่างมาก โดยปกติหากมีการย้ายกลุ่มเสียงมากถึง 3 กลุ่ม ก็จะทำให้มีการใช้เสียงต่าง ๆ ได้ครบทั้ง 7 เสียงพอดี แต่ในเพลงเรื่องดังกล่าวมีการใช้มากถึง 4 กลุ่มจึงถือว่าเป็นเพลงเรื่องเครื่องสายปี่ชวาที่มีระดับเสียงหลากหลายเพลงหนึ่ง

5.2. ท่วงทำนองดำเนินทำนองเกินจังหวะหน้าทับ ในเพลงเรื่องชมสมุทรนี้มีเอกลักษณะที่โดดเด่นมาก และไม่มีเพลงใดในวงการดนตรีไทยมีคือ การดำเนินทำนองเกินจังหวะหน้าทับอย่างเจตนา โดยปกติการดำเนินทำนองต้องดำเนินทำนองให้พอดีกับจังหวะหน้าทับ แต่เฉพาะในเพลงเรื่องชมสมุทรเท่านั้นที่ ครุฑนาค ผู้ประพันธ์ ได้เจตนาให้การดำเนินทำนองเกินมาในลักษณะดังกล่าว รวมถึงได้สาปแช่งไว้ด้วยหากผู้ใดเปลี่ยน จึงเป็นเพลงที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณะเฉพาะ ไม่ปรากฏในเพลงใด ๆ ทั้งสิ้น

ท่วงทำนองที่ดำเนินทำนองเกินมานั้น เกินออกมา 2 ห้องเพลง โดยอยู่ในเพลงที่ 3 คือ เพลงเกาะ สำหรับจังหวะที่ดำเนินทำนองเกินมานั้น ผู้บรรเลงหน้าทับจะต้องทำการตีคลุกให้พอดีกับจังหวะที่เกินมา วิธีการตีคลุก รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ได้ให้แนวทางว่าเป็นการตีอัตราจังหวะสองชั้นปนกับชั้นเดียว เมื่อตีคลุกแล้วในจังหวะต่อไปก็ต้องตีสายต่อ เพื่อให้จำนวนกลมกลืนเข้ากันดี

5.3. ท่วงทำนองดำเนินทำนองไม่ครบจังหวะหน้าทับ ในเพลงเรื่องชมสมุทร นี้ นอกจากจะดำเนินทำนองเกินจังหวะหน้าทับแล้ว ลักษณะเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่งคือ ดำเนินทำนองขาดไม่ครบจังหวะหน้าทับอีกด้วย ซึ่งอาการที่ดำเนินทำนองขาดไม่ครบไปนี้ ก็เป็นเจตนาของผู้แต่ง คือครุฑนูดำ ที่เจตนาอย่างแน่วแน่ถึงกับต้องมีการป้องกันมิให้เปลี่ยนแปลงโองการสถาปนาได้

ท่วงทำนองที่ดำเนินทำนองไม่ครบนั้น ขาดไป 2 ห้อง โดยอยู่ในเพลงที่ 4 คือ เพลงระกำ จังหวะที่ 3 และจังหวะที่ 7 สำหรับทำนองที่ขาดไปนี้ก็ต้องใช้กลวิธีเดียวกับการตีเกินมาคือการตีคลุกเข้าให้พอดีกับทำนองเพลง ดังที่ได้อธิบายแล้วในข้อที่ผ่านมา

ทั้ง 3 ข้อข้างต้นนี้นับเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่พบในเพลงเรื่องชมสมุทร